

СВОБОДА НАРОДАМ — СВОБОДА ЛЮДИНІ!

ВІСНИК

THE HERALD

Суспільно-політичний місячник

З М І С Т

	стор.		стор.
Д. Донцов — Офензива комашні й Герберт Гувер	1	В. С-ко — Сфальшована історія літератури	19
Проф. В. Гришко — Панславизм в советській історіографії й політиці	6	І. Федорович — Отаке здобули!	21
Є. М. — З Нотатника	11	Н. Г. — Невдалий день у Вишинського	23
І. В-к — Політичне ворожіння	13	П. Рогатинський — Двадцять п'ять років творчої праці	24
Один документ	15	П. Кізко — Еміграційна дискусія	26
Н. Орликівський — Індустріялізація Китаю - СССР і Західний світ	17	Ф. Одрач — Зустріч з мистцем	26
		В. Карай-Дубина — В боях за чужу „родіну”	28
		І. Людим — „Падіння велетня”	30

ОРГАН ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЧОТИРЬОХ СВОБІД УКРАЇНИ

ВІСНИК

Д. Донцов

ОФЕНЗИВА КОМАШНІ Й ГЕРБЕРТ ГУВЕР

У В. Самійленка є глузливий вірш на грядучу епоху „прогреса”. Вже тоді уявляв він її собі як епоху самозакоханого муравлища або „комашні”, яка з підозрілою завистю позирала на все, в чім вітрила якусь вищість. Герої? Великі постаті минулого? —

**„Нащо вони для рою комашні?
Йй буде фабрика кувати ідеали!”**

Фабрика чи якесь інше згромадження, оберненої в послушну отару маси, без решти зануреної в дрібязкову, буденну метушню, з одною девізою, незмінною в усі упадочні епохи, від останніх кесарів Риму до наших днів: „*panem et circenses!*” — жратви й забави!

Вірш В. Самійленка начасний нині, коли „комашня” розпочала офензиву в усім світі, і в наших.

Недавно ще живий був тип українця, знаний на Наддніпрянщині під назвою „верного малороса”, або „українофіла”. В Галичині був це „*der Kaiser treue Ruthene*”, а за поляків „*roszcziwu Rusin*”. І. Франко звав цю пораду земляків — „ботокудами”.

Ніщо і ніхто не намалює краще душевне обличчя цього типу, як в хвилини ширости, самі його репрезентативні постаті.

Писав один з них: „ми найщиріше переконані були, що вороги українського руху національного, — про його небезпеку — „кричать так собі: що ні їм, ні російському пануванню на Україні, наш скромний рух не загрожує”. (В. Винниченко). А в 1934 р., на еміграції, в брошурі „За яку Україну?”, він декларує, що „з усякою ширістю відданий справі комунізму” московського, **навіть поділяє й способи його запровадження на Україні, і „просить дозволити йому повернутися до ССР”, бо жити без нього не може...**

Другий признається: „ми не були революційною партією, а добрими сусідами, що намагалися з усіма жити в згоді” (Григоріїв — Гр. Наш). Все, що мало великі цілі, широкий задум, героїчну ідею, все, що виходило поза рамці „скромного руху”, „сусідської” доброзичливости й плазування перед маєстатом завойовника, всякі самостійності, — висміювало-

ся ботокудами як щось „абсурдне й безглузде”, або як „реакція” і „бандитизм”, як глупа романтика.

В 1919-21 рр., а потім 1941 і до наших днів, тих „романтиків” ставало чимраз більше на Україні. Вони почали жити тільки для того „абсурдного й безглузлого”. З’явилися теорії, які вчили, що лише в тім „абсурднім і безглуздім” є життя, гідне людини; що не „в злагоді” нам жити з силою, що хоче нашої національної смерті; що ту силу мусять знищити нові люди, не репрезентанти „скромного руху” малоросійської „комашні”.

Це викликало переполох серед тих останніх. Бо це ж була би їх політична смерть, коли б ті нові люди, з новою „романтичною” вірою, здобули собі послух загалу. Тоді в перерві між „першою” і „другою” та „третьою” війнами, — „комашня” перейшла в наступ.

Колись буйна, одчайдушна, шляхетна душа князя Д. Вишневецького та інших нащадків аристократії старого Києва, спраглих великих діл, — конкретизувала себе в фізичнім світі, в боротьбі за такі великі ідеї, як — „за віру православну”, „за отчизну козацьку” вільну й ні від кого незалежну... Скромна ж і „доброросусідська згідлива” душа нашої „прогресивної” комашні — знайшла свій вираз в теорії „малої людини”, а в практиці — в „невсипущій буденній праці”. Ця „мала людина”, їх спільнота, їх „сіра праця”, — ось що „єдине з неволі нас вирве”, а не одчайдухи позбавлені „холодного розуму”!

З цією своєю теорією „мала людина” пішла в наступ. Почалося з Шевченка. Його, ворога плебейства, Гомера старої української героїки, зробили одним з тих лірників, висміяних ним у „Великім льоху”, з нового Езекиїля — Перебендю, що над долею бідних невільників дрібні сльози лаяв. Таким поставили його на постумент, звідки навіть так розмальованого, силувався стягнути його в діл Багрянний: „твій вік, (Тарасе), давно одспів, пропав”, бо прийшов вік машин, тракторів, колхозів і Багрянних. Хоч „забута постать” Кобзаря (ніби) генія, та

**„Генії... нащо вони для комахні?
Йї фабрики будуть кувати ідеали”.**

„Для тої комахні — „новий пророк гряде” (з Москви). Проти нього повставати?! Це ж буде „братовбивство”. Це доводить в своїм романі про Броди — Багрянний.

Шевченко... Ті з-під Бродів... Це ж були люди з душами інакшого, далеко більшого формату, іншого розмаху, тотально інакшого психічного складу. Інших поривів, як діячі „скромного руху”, „тихі та тверезі”. Їм ці останні й проголосили війну, маса „званих” немногим „ізбранним”, малеча величі.

Здаючи до музею „забутих постатей” автора „Великого льоху” й „Заповіту”, треба було поставити хрест і над тими, які з Шевченкового духу зродилися, — взагалі над „людиною визвольного руху”. Як відомо, коло цієї операції заходилися „МУР”-ованці, пп. Шерех, Самчук і Косач. „Людина визвольного руху”, (вчили ці панове), як вона відбилася і в житті, і в поезії (Е. Маланюка, О. Ольжича, Л. Мосендза, О. Теліги) — зродилася не з напняття духу, а ... „з розчарування”, або „в стані фанатичного оп’яніння” (не горіння!) отих „однобічних фанатиків”. Люди визвольного руху, це були просто люди хворі, — й не вони є взірцем для нас, МУР-ованці проповідували „вищий етап” людини визвольного руху, а цей етап знайшли в „Енеї” Косача і в Швейку... Нема чого (вчили вони) шукати лицарів і в нашій історичній давнині, бо „дзвони Лаври і Софії”, — це ж статика”. А ось (у) Маяковського, з його „разлівам фтарова патопа” — там „був розгін і рух”! (Ю. Шерех — „Думки проти течії”). В „сучасній Україні” треба шукати й лицарів, і героїв, не в історичній романтиці. „Останні герої індивідуального світу”? — це „зłodії і спекулянти” отої „сучасної України”, — „вони — останні лицарі”. (там же) не збанкрутована людина визвольного руху...

Декларативно часом і не з цього табору, але психічно близько до нього, є й інші, апостоли „тихої, буденної праці”. Ці останні — і проти комуніста, і проти „фашиста” Хвильово-

„VISNYK” — „THE HERALD”

Published Monthly by the Organization for
Defense of Four Freedoms of Ukraine, Inc. 123
Second Ave., New York, N. Y.
Subscription per year: \$4.00

Application for entry as second-class matter is
pending

I. Wowchuk Editor in Chief.

Address: P. O. Box 304, Cooper Station
New York 3, N. Y.

го, але дуже поблажливі комуністам Сосюрі, Рильському, подекуди й Тичині. Їх взірець в підмосковській Україні, — ті, які обмежувалися „внутрішньою опозицією” до режиму; які будували Україну — на ділянках господарства, техніки й науки, видавали словники, хоч і не мали змоги творити українську культуру „в стислім значенні слова”, бо примушені були „приспособитися до реальної дійсності”. З них, що були творцями „реальних цінностей”, і складалася наша „героїчна інтелігенція” в СССР.

Інші знов (Н. Дні) пішли ще далі, вони знайшли ідеал „чеснотуваючої української інтелігенції”, — в літературнім проєдінсвіті А. Коломийці, який в ще не „возсоединенній” Галичині, разом з А. Крушельницьким, навертав „нечесно думаючи” галицьку інтелігенцію на московсько-комуністичну віру... Інші, що звать себе навіть католиками, боронять навіть „честь” того, що греко-католицьку церкву Галичини „возсоедніл” навіть не з Київським, а просто з московським „православ’ям”...

Ті самі люди, ті самі вдачі психічні. Вони так люблять порпатися в „сірій, нужденній праці” (хоч і на чужинця), так не терплять „одчайдушних, нерозважних” слів або діл „романтиків”!

Навіть, коли поплескають їм „для годиться”, а іноді й щиро, та все ж куди-інде тягне їх розмагнічену душу. Все органічно верне їх від усього сильного, безоглядного, „фантастичного”.

Останні могикани галицьких легальних партійців теж скористали з „апізменту” для пропаганди своїх старокраєвих ідей. „Сіра праця” — невдячна (доводять вони), але лише вона справді героїчна. „Індивідуальність не вміщається тільки у постатях гомінких патосом слів і жестів”. Перестаньте, ради Бога, „дошукуватись в історії України героїв, геройських подвигів і геройської романтики”! Це „дуже однобічний підхід, шкідливий для формування духовности нових поколінь”... Чуєте! Отже, формувати духовність молоді на типах Хмельницького, П. Дорошенка, Д. Вишневецького-Байди ну і, очевидно, тих, що в модерні часи далися своєю „молодечою фантазією” піврати в проти-московську чинну акцію, — це річ „шкідлива” на думку могикан галицьких ботокудів. Правда, „постать Святослава Завойовника мусить більше приваблювати фантазію молоді”, але що він був вартий?... Це ж був дух нашого „анархічного степу”. Коли вже так хочете в тій минувшині порпатися, то взоруйтеся бодай на Данилі Галицькім... Бо знаєте, що ботокудам найбільш в князі Данилі припало до смаку? Те, що — „возив данину татарському ханові”... Як вони тужать, рідні рутенці, за якимсь ханом!

А — це завше іде в папі! — хто мріє про

хана, той конче проповідує „діяти відповідно до обставин”, ніколи проти них, які б вони не були. Так і тут: туга за „реальною політикою” супроти хана, і — звеличення „сірої, муравлиної праці”, звеличення „героїв тої праці, які в Галичині „сіяли грамоту”, засновували маленькі кооперативи, провадили „дрібну, конструктивну культурно-освітню й господарську працю”. Були дійсними будівничими України оті „добряги з добрячим лицем”, сірі трудівники на ниві народній... (Свобода”. 25 серпня).

Перед труною гетьмана Богдана промовляв писар Війська Запорізького, Самійло Зорка: промовляв, щоб про „лицарські діла” хмельничан „поля і долини” світові розповіли „яким вони мужнім, геройської відваги повним, за вольності свої стояли і воювали серцем”; благав у мертвого вождя „ординансу дати нам пересторогу аби ми не були завойовані і побиті ворогами нашими” .. Луна цього патосу століттями дзвенить по всій Україні, патосу героїки й боротьби... І ось якого патосу радять нам ботакуди позбутися, як „шкідливого” для формування духа нації, відсилаючи натомість юнацтво — і в яку годину! — захоплюватися „патосом” директорів пациківських „просвіт” і „дрібних кооператив”... Що знають Швейки, що з їх „патосом” нації вмирили, а воскресали лише з тим „мужнім, геройським серцем”, про яке говорив писар Війська Запорізького?

Можна було б тих ботокудів лишити в спокою, коли б вони не претендували, що якраз вони й є сіль землі, а вчорашні й нинішні апогеї визвольного руху, — просто фантасти й шкідники. А „тверезі реалісти” якраз це й твердять, що без тих кооператив і Масло-союзів не було б і галицьких стрільців I-ої війни. Твердять, що якраз „герої” тої „сірої муравлиної праці” і підготували революцію 1917-20 рр. на Україні і всі пізніші революційні пориви. Твердять, що та „сіра й тиха боротьба” була „грізніша для ворогів українства”, ніж робота „авантюристів” і „романтиків”.

Швейки переходять в офензиву! Тому час пригадати їм їх скромне, дуже скромне місце в розвитку визвольного руху на Україні — одних, а других — ролю не скромну, а гальмуючу. Люди „сірої й тихої роботи” часто ставали впоперек дороги революційно-визвольній акції на Україні: і на Наддніпрянщині, і в Галичині. Досить згадати, в першій випадку, добу Центральної Ради, яка гасила пожежу революції як уміла, ганьблячи ідею самостійності. Досить згадати, в випадку другім, анатему, кинуту вождями „сірої й тихої роботи” на революційно націоналістичний рух 1920-30 рр. в Галичині.

Ні, не ті „тихі й тверезі” працівники „Просвіт” і „Маслосоюзів” спричинилися до революційних зривів 1917-21, а якраз „романтики”, і — перший з них Т. Шевченко, що закликав

чей-же не до „просвітянської” чи „масло-союзенської” праці. До революційно-визвольних зривів спричинилися на Наддніпрянщині не „поступовці” (Т. У. П.), не директори „благотворительного общества издания общепольных книг на малорусском языке”, не вони, а Українська Народна Партія, Рев. Укр. Партія з М. Міхновським, який не мав в собі нічого з людини „тихої муравлиної праці”, і молодь, яка йшла не в „муравлину працю”, а в революцію і в тюрму. І коли в 1917 р. національну революцію пересували в Центральній Раді на рейки коляборанства з Керенським, то власне тому, що на чолі руху стали люди типу М. Грушевського, В. Винниченка, М. Шаповала. Вони, люди — як *hom post festum* себе самі характеризували — „соглашателі” в душі, з „вихолощеною” волею, яких гаслом було „пристосуватись до обставин”... Подібно в Галичині, не „герої дрібної праці” створили зриви 1914, 1918, і 1930-х рр., чи 1941. Не учні „мінімаліста”, руссофіла, антиреволюціонера і антидержавника, М. Драгоманова, а той, хто з нього здер маску; той, хто з геніальним прозрінням, пів віку тому зганьбив науку соціалізму, як науку гвалту й тиранії, автор глибокого, бичуючого вірша проти Росії, автор „Мойсея”, в яким кликав до зриву нове „парубоцтво Єгошуї” — Навина, осміючи якраз тих „ошуканців та дурнів”, яких тепер селепки пропонують в вожді народу... Він, Франко та „Молода Україна” й Організація Націоналістів, ось хто в Галичині приготував ґрунт для зривів, не „сіячі грамоти”, тихі та тверезі. Якби на Україні, крім тих „тверезих”, не було іншого формату людей, не було „романтиків” і „фанатиків”, не вийшли б ми й досі з стану народу-провінції, якої аспірації не сягали б даліше „Народних Домів”, народних театрів і танців та бажання вірно служити („обставини ж”!) якомусь ханові. Без „скромних діячів” не вийшло б нічого великого? Ну, певно! Можна сказати, що й без того дяка, що вивчив Шевченка читати й писати, не було б і „Кобзаря”... Бо як написав би його Тарас, якби від того дяка писати не навчився?

Те, що ідеологи комашні згадують про державу і революцію, — це лише лицемірство. Їм на цих великих речах зовсім не залежить. Бо яка їх антитеза „романтикам” і „вузьким націоналістам”? Святославові протиставлять вони тих, що носили данину в Орду... Людinin визвольного руху — Швейка... Лицарям — спекулянтів і злодіїв... Шевченкові — Драгоманова... Поетам вістниківцям — Коломийця, Барку й Докію Гуменну... Націоналістам — ундістів і радикалів... Р. У. П. і „Молодій Україні” — „сіячів просвіти” і кооператорів... Бродам і УПА — Багряного та закулісові переговори з

тими, яким іде про все, тільки не про національну Україну.

Треба одверто сказати, що основна (хоч затаєна) мета ідеологів „сірої, муравлиної праці” — є капітуляція. Бо відомо, яка „сіра, муравлина праця” можлива на советській Україні. Логічні консеквенції з свого наставлення й вивели наші „тихі муравлі” з „трьох демократичних патрій” в Галичині (а перед ними „есери” й „ес-деки” у Києві), коли в 1939 р. запропонували москалям свою „льояльну співпрацю”. Якби большевики згодилися зробити те, про що їх слізно благав Винниченко, і ласкаво „дозволили, нашим „муравлям” вернути на Україну, і не розстріляли б їх, ні до концентраків не запхали б, то плавом поплили б вони в ССР, з радістю будувати „сучасну Україну” в колхозах, в науково-марксівських інститутах, грали б в театрах „Гибель ескадри” та інші большевицькі „твори”, „чесно” робили б свою „муравлину працю” в агрономії, в техніці, в товаристві безбожників, а може ще й в інших „пролетарських” установах (як льояльність, то льояльність!), і — знов обкидали би ім’ям „реакціонерів і бандитів” всяких самостійників і сепаратистів. Там з радістю друкували б їх напади на „шкідливий” культ „геройської романтики” України. Це ж було б якраз в напрямі „генеральної лінії” партії! Бо ж героїку треба шукати лише в історії „старшого брата”, хохол хай задовольниться „муравлиною працею” в колхозах, на фабриках і в московській пресі „на рідній українській мові”... Гелота з хохла зробити — це ж і є мета Москви.

Чи це значить, що я так негую людей „дрібнобуденної праці”, як наші Швейки ненавидять все велике в ідеї, в меті, в характері? Ні, лише все повинно бути на своїм місці і — треба розрізняти. Справжні, скромні діячі („сіячі освіти”, засновники „Маслосоюзів” і пр.) — на місці. Коли вони влізають на щаблі національної еліти, приносячи туди свій обмежений не „холодний”, а літеплий мозок дрібного провінційного діяча; свої обмежені „скромні” політичні цілі „поштивого русина” або драгоманівського українця з його девізою: „гей, українець просить не много”... тоді Швейкам треба вказати їх місце. Особливо, коли (як вказано вище) їх культ „сірої скромної праці”, їх паплюження героїчного, великого і сильного — веде просто до капітуляції і прислужництва перед ворогом.

Малі діла робляться людьми малого формату, але великі річі — доконуються людьми не швейківського, а великого формату. Не раз з тих кооператорів і просвітян — виходять Данилишини, виходять навіть воєначальники і державні мужі, але це буває тоді, коли в них настає „преображення” (випадок Яреми-Галайди), коли вдачаю й аспіраціями вийдуть

поза тісний овид своєї „муравлиної праці”. Але коли такі виавансовують на Галайду, зберігаючи психіку Яреми, — таких треба завернути во свояси, як і тих, які з психікою сільського дяка хочуть стати новими Іларіонами. Маскарада ні до чого не доведе. Ще Сковорода повчав цих „скромних працівників”: „будь ліпше натуральним котом, як у левиній шкурі ослон”.

В той час, коли Кремль витягає з забуття постаті Петра, Суворова, Івана Грізного, навіть Юрія Долгорукого; коли намагається накрутити на найширший діяпазон розбійничий патос московської орди, — швейки репетують: ради бога, без непотрібного патосу! Ради бога, без шкідливої героїки! Не тим протиставитися Сталінові, Ленінові, Маленкову й Кагановичу, не „гомінкими словами й жестами”! Ділайте „відповідно до обставин”, — „дрібною конструктивною, сірою муравлиною працею”... Не людей героїчного типу треба Сталіну і його неслідникам протиставляти, а людей типу тих скромних діячів — „добрячих, з добрячим лицем”... або („обставини ж!) тих, що не орду воювали, а її данину возили!

Данило князь? Вони його приплели так собі, бо за що інше увійшов він в історію. Їх взірцем є не він, а ті „татарські люди”, що, зраджуючи свою країну, в підданство ханові переходили, а яких вогнем і мечем за діло нищив князь Данило. І тому їх всіх: — і був редактора львівського „Діла”, і п. Шереха з Косачем, і Багряного і Винниченка з Коломийцем і з „Н. Днями”, — всіх їх єднає одна спільна ненависть, органічна злоба до людей гарячого серця, пристрасної віри в свою правду, героїчного діяпазону, спрагнених величній дії, осяяних великим ідеалом, закоханих в своїй блискучій мрії...

Тих людей, чи то будуть новітні повстанці, чи Міхновський, чи Шевченко й Мазепа, С. Зорка — всіма фібрами своєї дрібно „добрячої” душі ненавидять наші Швейки — цілою ненавистю того сорта людців, яких прозвав Ніцше — „Schwitzende Plebeser”, а Шевченко подібно, але ще гостріше.

Тим часом оті „романтики” й „фанатики”, як Шевченко й Мазепа, — і по смерті живі на Україні. За вже похованими, як загрізними, невловимими примарами, як за живими, ганяє по всій Україні червона Москва, як гонив царат, і — мертвих, не може їх вбити! Мов живий їх дух, досі скликає сотки тисяч українців під їх стяг посвяти, героїзму і боротьби...

Тоді, як „реальні” і живі тілом Швейки, — є вже за життя живі трупи, з мертвою душею, від якої стелеться сморід, сопух і кіптява.

Переконувати їх Шевченком, Мазепою, Святославом? Як їх переконують ті великі тіні?

Ще Сковорода ствердив, що ялові такі суперечки: „пес стереже стадо день і ніч з вродженою любов'ю, і розшарпує вовка з вродженого нахилу, не зважаючи на те, що сам нараджує себе на небезпеку бути розшарпаним хижаками. Ні кінь, ні свиня не зроблять того, бо не мають до того природи”.

Шевченко, Мазепа, Святослав, С. Зорка — мали „вроджену любов” розшарпувати вовка, що грозив їх стаду. Швейки — мають „природу” інших звірят. Оце і все. Дискусія й переконування, яка з тих пород краща, — між псами та іншими, стерильна.

Колись Затонський означив як основну мету московського большевизму — „влізи в душу українця”. Бо хто цю душу знищить, хто вб'є в тій душі пошану до своїх історичних героїв, той легко змусить її розбивати лоба в поклонах перед чужим ханом. До цього й хочуть привести нас ненависники „фанатизму” і героїки, політики замерзлого („холодного”) розуму і мертвого серця. Не еднатися з ними повинні ті, що ідуть слідами Мазепа, Вишенського, Міхновського, — а відокремлюватися, а еднатися тільки з людьми своєї „породи”, свого духа.

Але при чім же ж тут Гувер? — питають мене. Зараз про Гувера...

Колись у львівськiм „Вістнику” переклав я, з одної французької часописі, статтю про підпільну друкарню бельгійського резистансу під час окупації Бельгії німцями 1914-18 рр. Уважав я, що стаття може бути повчальною для нас: говорила про річі важні і цензура не могла причепитися. Але стаття перейшла незавваженою нашою пресою... Кілька місяців потім, з іншої французької часописі, ту саму статтю переклала якась львівська польська часопис, і тоді — як на команду, взяли її звітлія для всіх читачів — вся майже українська преса Львова.. „Нехай німець скаже” наперед!

Знаючи вроджену пошану, яку мають до всякого „німця” наші „Kaisertrene Ruthenen”, або наддніпрянські Шельменки, — я й знайшов для них — на тему цієї статті — висказ був. президента Зл. Держав, Герберта Гувера. Ось що сказав цей „німець” про ці питання на однім бенкеті на його честь:

„Серед многих нісенітниць, видуманих в останні часи, є й одна про вимагіноване сотворіння — звичайну людину (common man) — ту, що у нас МУР-ованці охрестили „малою людиною” або героями „сірої муравлиної праці”. Ця ідея — каже Гувер — „є споріднена з советською ідеєю пролетаріяту. Незвичайна людина (uncommon man) мусить бути зрізана щодо свого зросту. Все це є негачія особистої гідності, є гасло пересічності і одноформності. Догма звичайної людини могла би бути

корисною при здобутті виборчих голосів демагогам — як доказ їх скромности. Але, позвольте мені сказати Вам, що найбільші поступи в своїм маршу вперед завдячує людськiсть якраз незвичайним людям.

Можливо, ви чули щось про Джорджа Вашингтона, Абрагама Лінкольна? Вони були скромного походження, але не в цім полягала їх великiсть. Сенс цього той, що коли ми захоруємо, ми шукаємо не-звичайного лікаря. Коли нам треба воювати, ми потребуємо не-звичайного генерала або адмірала. Імперативна потреба нашої нації, в усі часи, є провідництво не-звичайних людей, яких не можна залякати, які не цікавляться оплесками, які не продадуть наше завтра за нинішні вигоди.”

Провідництво не-звичайних людей, людей не-звичайного формату, потрібно нації, а не діячів „муравлиної праці”, не людей малого формату, пересічних задумів, пересічної мудрости, пересічного характеру й пересічної вірности переконанням. — Таке сказав Герберт Гувер і мене дуже тішить, що в його думках знайшов я власні думки, висловлені давно вже і в „Духу Давнини” і де-інде. Може думки цього „німця” заслужать на більшу увагу нашого загалу. Може змусять задуматися над руйницькою роботою демагогічних Швейків.

Трагічна доля України та, що вона або згине під похоронне харамаркання „звичайних” Швейків, або воскресне під проводом не-звичайних „романтиків, фанатиків і героїв” того формату, що І. Мазепа, Т. Шевченко, П. Дорошенко, П. Могила, І. Вишенський, або С. Зорка.

Я вірю в це друге, і тому переконаний, що не „героям” Самійленкової „комашні” доведеться „кувати ідеали” нації та їх здійснити.

Аби лиш противники тої настирливої „комашні” були свідомі свого покликання і величі нашої нації, створеної не для „малих діл”.

П О В І Д О М Л Е Н Н Я

В першій декаді листопада вийде з друку календар на 1955 рік, який видає ООЧСУ, СУМА і друкарня „Дніпро”. Календар на 64 сторінки друку з історичними довідками та статистичними відомостями. Ціна до 40 центів. До 15 листопада календар буде надіслано для розповсюдження осередкам СУМА та відділам ООЧСУ. Радимо кожному українцеві придбати календар. Члени і прихильники організацій визвольного фронту всі придбають наш календар.

Видавництво

Проф. Василь Гришко

Панславизм в советській історіографії й політиці

Спочатку коротко з'ясуємо суть панславизму, його місце в слов'янофільстві, далі виведемо застосування панславизму в Росії за влади царської, а потім перейдемо до советських часів і простежимо як він еволюціонував в політиці, і в історичній науці. Питання панславизму і слов'янофільства часто змішують, вважають, коли мова йде про панславизм, то значить і про слов'янофільство. Коли кажуть про слов'янофільство, то значить і про панславизм. І, як я підмітив, перемішування цих двох питань, навіть, буває у видатних суспільно-політичних діячів. Думаю, що такого змішування цих двох понять допускати не можна. Перш за все — панславизм і слов'янофільство не збігалися і в часі, тоді, коли слов'янофільство, яке концепція, існувало в Московії приблизно, будемо вважати, пів віку, (дехто налічує йому 60 років), то панславизмові в Московії налічують 300 літ. Панславизм є довговічним, довготривалишим. Слов'янофільство народилося, жило і діяло в XIX столітті, панславизм своїм корінням іде ще в XVII століття до часів панслависта Юрія Крижанича, потім іде через XVIII ст., далі через рух декабристів, Кирило-Методієвське Братство, через період слов'янофільства доживає до початків XX віку, живе в часі першої світової війни, набирає розгону в часі другої світової війни, живе панславизм і нині, тоді, як з слов'янофільством, як я сказав, ще в половині 80-их років XIX століття скінчено.

Отже, як бачимо, тільки одні хронологічні межі вказують на різницю панславизму й слов'янофільства. На питання про час занепаду слов'янофільства немає однозначної думки. Тоді, як Мілюков, Бердяєв, Чадов, історик Ключевський вважають, що слов'янофільство в половині 80-их років знайшло свою смерть, то кн. Трубецкой, філософ В. Соловйов думають, що слов'янофільство як концепція, продовжувало жити і в кінці XIX століття. А втім, більшість сходиться на тому, що слов'янофільство вмерло таки в половині 80-их років.

Філософічне обґрунтування концепції слов'янофільства було дано Іваном Киреевським. Церковно-богословське обґрунтування дав Хо-

мяков, суспільно-правне обґрунтування цієї концепції дали Аксакови — Іван і Костянтин. Та після них у своїй, як б сказав, класичній роботі „Росія і Захід” Данилевський поставив концепцію слов'янофільства на соціологічні підвалини, як він каже, великоросійського. а ми скажемо — московського народу. Данилевський, поглибивши соціологічну основу концепції слов'янофільства, за вихідне узяв притаманні московській національності первні і ці притаманні первні підніс на ступінь історичного слов'янського типу, що мав замінити романо-германський історичний тип. Більше того, не тільки замінити історичний тип, а й побудувати нову історію Європи. Крім Данилевського, треба відмітити ще Леонтієва, який концепцію слов'янофільства розбудовував також на соціологічній основі, але супроти Данилевського він змінив, які полягали в тому, що він соціологічну основу поставив на ґрунті візантизму. Леонтієв підніс пріоритет духа, віри, релігії над пріоритетом плоті отого слов'янського типу, себто моменту племінного, етнічного. Перевага духа, як він каже, над плоттю слов'янською, над етнічно-племінним слов'янським типом було вирішним в його концепції, що і відрізняє його від Данилевського.

Чим же було слов'янофільство? Що собою являло слов'янофільство? Обмежимося бодай тим, що слов'янофільство, то історично-світоглядове, як і філософічне вчення, яке протиставляє Схід Заходіві, або Московію Європі, протиставляє православ'є католицизмові, московську, або, як писали, великоросійську общину загниваючому заходіві. І оцей цілий комплекс контрастних моментів становив істоту філософічної концепції слов'янофільства. До цього треба додати, що слов'янофіли поділяли московський історичний процес на два відокремлених періоди: Московська Русь до Петра I і Русь після Петра I. Протиставлення цих двох Русей виникло на тій основі, що Росія після Петра I і за його панування взяла курс на Захід, відступивши від суто-московського.

Момент обожування соціальних порядків „Московської Русі” слов'янофіли дуже підно-

сили. Звідси, пізніше йде дуже жорстока, як знаємо, боротьба поміж так званими західниками і слов'янофілами. Західники вважали, що колишня Росія мала орієнтуватися на Захід і розвивати свою культуру, виходячи із західних первнів, щось подібно, що казав Хвильовий „Геть від Москви на Захід”. Слов'янофіли навпаки. Вони вважали, що західня культура догниває, на Заході немає чого взяти, релігія захиталась, інтелігенція релігії уникає. „На чому, власне, тримається та західня Європа?” — для них це була проблема. Вони приходили до висновку, що орієнтація на Захід є глибокою помилкою і кликали орієнтуватись лише на власні дані, поклавши в основу свого соціального і культурного розвитку свою московську общину.

Така була квінтесенція концепції слов'янофільства. Мусимо зауважити, що оскільки слов'янофільство, як концепція, і дуже складна концепція, мала свою історичну сторінку, свою релігійну, філософічну, психологічну і правну сторінку, то ця концепція, разом з тим, мала й політичну сторінку. Сталося так, що журналісти, публіцисти, державні і громадські діячі найбільше тяглися до політичної сторінки. Менше їх вабила філософічна, релігійна, психологічна, бо то речі складні, а от політична сторінка їм найбільше імпонувала і тому, пишучи на тему слов'янофільства, вони завжди вибирали оте ядро, політичне ім'я якому — панславизм.

Панславизм за життя слов'янофільства виповнював політичний зміст слов'янофільства, становив політичне ядро його, був тільки частиною слов'янофільства. Тому, говорячи про „Панславизм в советській історіографії” не будемо розглядати філософічно-історичної концепції слов'янофільства, якої вже не існує. А політичне зерно слов'янофільства, а саме панславизм, лишилося й дотепер. Як собі практично уявляли здійснення панславистичної ідеї носії і вчителі панславизму, можемо бачити з прикладу Данилевського, який, застосовуючи панславизм у політиці, прагнув побудувати Всеслов'янську федерацію на чолі з Росією, а столицею такої федерації мав бути Царгород. Характеристично, що не Москва і не Ленінград, чи Петроград, а тільки Царгород. Ось таку Всеслов'янську федерацію мислив собі Данилевський після реалізації панславистичної ідеї. Це саме проповідував і його попередник історик

Погодін, який також вважав, що Росія має прагнути до об'єднання всіх слов'ян під своєю гегемонією зі столицею Царгородською. Чому саме Царгород? В цю федерацію мали входити Балканські слов'яни, а ці слов'яни були під гегемонією Турції, значить Турція мала бути зліквідована, а Царгород мав стати опорним пунктом Всеслов'янської федерації. Тут мав місце ще один розрахунок: в Царгороді мав резиденцію перший східний Патріярх, голова православія. Оскільки панславизм виростав з ідеї протиставлення, як ми сказали, Сходу — Заходові, православія — католицизмові, то ось вам і підстава зрозуміння цієї стрункої концепції, що завершувалась мрією про побудову такої Всеслов'янської федерації. Треба сказати, що не тільки Погодін (ми Погодіна можемо з вами віднести до консервативних, а може і реакційних елементів), а й Герцен, якого большевики вважають за передового, прогресивного революційного демократа, і той концепцію Мілюкова і Данилевського про створення Всеслов'янської федерації із столицею Царгородською, цілком приймав, мріяв про неї і пропагував.

Якщо візьмемо на увагу оці моменти, то тоді стане ясною доктрина панславизму і до чого він змагає. Пізніше, найбільше інтригував усіх політиків саме панславизм. Слов'янофільство ж поволі зійшло зі сцени. Тому часто писалося про переростання слов'янофільства в панславизм. Навіть Маркс і Енгельс зацікавились панславизмом і ось їхня оцінка панславизму: „Безпосередньою метою панславизму є відновлення слов'янського царства — від Рудних і Карпатських гір до Чорного, Егейського і Адріатичного морів під гегемонією Росії”. Отже, і вони панславизм розуміли так само, як прагнення Росії до агресії. Енгельс, наляканий можна сказати, ідеєю панславизму, писав в час Кримської війни: „Панславизм це є не тільки рух в користь національної незалежності, це рух, який хоче стерти з лиця землі все, що створила історія за тисячеліття. Це є рух, який не може здійснитися без того, щоб не змісти з карти Європи Турцію, Угорщину і полови́ну Німеччини. Це є рух, який, осягнувши свого, не може інакше гарантувати дальшого свого існування, як тільки шляхом підкорення собі

Європи". Так на заході розцінювали панславистичну концепцію.

Які принципи лежали в основі панславізму? Пипін, що хоч і не був сам слов'янофілом (він належав до західників), дав дві праці з приводу панславізму, в яких зазначає, що основний принцип, на якому розбудовується панславистична доктрина, є принцип племінний, принцип етнічний. Цей принцип, на його думку, настільки сильний і реальний, що тільки на ньому може бути розбудована концепція панславізму. Достоевський твердить щось іншого, а саме: „В основі панславізму лежить зовсім не етнічний принцип, лише релігійний". І дає доказ. В часі російсько-турецької війни 1877-78 рр., в якій ніби Росія змагала за майбутнє балканських слов'ян, ніхто і в голову собі не покладав, що болгари, серби, є наші брати з крові, племені, чи етнічного первню, ніхто не чувся родичем їхнім, зате первень релігійний, що вони є православні, — це відчував кожний православний громадянин Росії. Тому, мовляв, панславізм може бути розбудований на принципі тільки релігійному, казав Достоевський. Леонтьєв, як уже згадувалося, наближається до Достоевського, з тою відміною, що він взагалі надавав переваги духові над плоттю. Стже, принципи побудови панславізму, спертого на православіє, в тлумаченні московських ідеологів, набирали ніби переваги.

Існує багато дефініцій панславізму, які одна від другої відрізняються. І установити щось, скажемо, узагальнююче, дуже тяжко. Можна набратися відваги і спробувати це зробити, але це вже буде спеціальна, так би мовити, дослідницька робота. Сам Бокунін давав три дефініції. Перша: панславізм є: „німцененависть". Таким чином, в основному цієї дефініції панславізму Бакунін кладе племінний принцип. Вдруге він визначає панславізм, як „віру і певність в будучність слов'ян". Панславізм це „святе слово для слов'янина", висуваючи в цих випадках в основу дефініції вже швидше іраціональний, метафізичний принцип. Є в Бакуніна й таке визначення: „Панславізм є віра, що об'єднання слов'янських племен, які складають 85 мільйонів, внесе нову цивілізацію, нову живу, правдиву свободу в світ". Тут ми вже в основі дефініції панславізму бачимо у Бакуніна месіяністичний принцип, асоційо-

ваний з культурно-месіяністичним слов'янським типом Данилевського.

Та незалежно від того, як визначалося панславізм, завжди зерно в ньому лишається одне й те саме, а саме — політичний момент, політичне змагання, навколо якого потім намотується всякі доктринальні оболонки й розбудовується всякі концепції, але в основі завжди є політичне ядро, з якого виростає панславізм.

Щоб перейти до советських часів, маю дати трохи історії. Концепція слов'янофільства в російських умовах дуже широко була застосована в період Кримської кампанії, а особливо, в період російсько-турецької війни 70-их років минулого століття. Тоді концепція слов'янофільства досягла zenіту в своїм розвитку і втішалася признанням значної частини російського суспільства. Однак, підкреслюю, що зразу ж після російсько-турецької війни концепція слов'янофільства збанкрутувала. Яка ж тому причина?

В період російсько-турецької війни слов'янофіли розвивали концепцію, що росіяни несуть слов'янам свободу, несуть мир і кращий добробут. Росіяни об'єднують слов'ян і забезпечать їм політичну самостійність. Така теоретична концепція, пов'язана з практичною політикою, без сумніву, захоплювала не тільки молоді, а й старші уми та знаходила в ширших колах певне признання. Що сталося по закінченні російсько-турецької війни? Хоч Росія, розбила Турцію, але наслідки війни розчарували російське суспільство. Після війни було укладено два мирових договори. Один Санстефанський, другий — Берлінський. Санстефанський договір, як прелімінарний, був укладений лише двома сторонами: Росією й Турцією. За цим договором Росія одержувала дійсно блискучу перемогу, бо домоглася від Турції значних поступок і концепція слов'янофільства починала святкувати свою тріумфальну перемогу. За тих обставин російське суспільство могло би справді концепцію слов'янофільства покласти в основу дальшої політики Росії.

Але наступна через два роки берлінська конференція, в якій приймали участь Німеччина й Австрія, обрізала російські апетити й Росія дістала, як тоді писали, „ріжки та ніжки".

Росія, з її слов'янофільською пропагандою, що супроводжувалась великим барабанням бо-

ем під час війни, не здобула й частини бажаних наслідків. Створилося враження, що балканська ставка Росії завела, а відтак і концепція слов'янофільства з її політичним панславистським ядром, збанкрутувала. Особливо виразно це відчулося 15 листопада 1886 р., коли Росія для того, щоб досягти здійснення своїх мрій і політичних ідеалів, щоб окопатися в Царгороді, запропонувала Болгарії, аби та дозволила через її територію провести російську залізницю до Царгороду. Болгарія, звичайно, по намові Німеччини й Австрії, відмовила в цьому; Росія попеклась. Від цього часу Болгарія й Росія розійшлися, мало не дійшло до зірвання дипломатичних стосунків, а це означало, що панславистичний курс російської політики збанкрутував. Ситуація зайшла така, що Росія мусіла би дати бій, цебто вступити в війну з Європою, в війну, в якій противниками виступили би не тільки Турція, але Австрія й Німеччина. Та в таку війну Росія вступити не могла. Росії довелось проковтнути болгарську пігулку.

Росіяни переконалися, що в своєму стремлінні на захід вони нічого досягнути не можуть, бо їм поставлено межу. В секретних конференціях російська дипломатія здобула від німецької дипломатії, цебто австрійської і германської, вказівку, щоби свої претенсії на Царгород залишила. В той час Німеччина дуже активно взялася за власну політику на Балканах і разом з тим і за Царгород. Німеччина плянує будувати залізницю, кінцевими пунктами якої мали бути Берлін-Багдад. Це означало ніщо інше, як те, що Німеччина сама вважала Балкани, Турцію і Царгород за власну сферу впливів.

Росія шукає нових шляхів, щоб задовольнити своє суспільство. І ось, німецька дипломатія робить Росії виразний натяк: „Твоя дорога й твій шлях до експансії лежать на сході”. І відтепер, залишивши слов'янські ідеї, Росія повертається до заходу спиною і починає розбудовувати не тільки свою політику, але й науку в аспекті інтересів її на сході.

Ще в 1858 р. був виник проект побудови транссибірської залізниці через цілий Сибір, від Нижнього Новгороду до Нижнього Амуру. Це було тоді, коли Росія, після поразки в Кримській війні, стояла перед проблемою реформ та зміцнення державного апарату. Ясна річ, російська влада тоді відкинула цей проект.

Але, коли іркутський генерал-губернатор граф Ігнат'єв в 1887 р. вніс проект побудови залізниці від Москви до Великого Океану, російський уряд проект схвалив і розпочав здійснювати його, з метою простягти свою експанзію на схід, в бік Японії, Жовтого моря, в бік Лядунського півострова, в бік Кореї, Китаю, бо відтепер цілковито змінилися напрямні зовнішньої політики Росії. Як знаємо, вся ця потуга, скерована на схід, мала прийняти бій в російсько-японській війні, в якій Росія зазнала поразки. Російське суспільство вступило в період прострації, — занепаду й розпуки: нема ходу і на схід. Концепція просування російської експансії на схід також має перепони, нема чим жити, нема чим натхнути молодь, нема чим підносити її. Професорам, ідеологам немає з чим виступати, захоплювати публіку, грати на патріотизмі. Одне слово російське суспільство, після тріумфальних співів про загнвання Європи, про майбутність російської общини, православія, після вигуків „шапками закидаєм” попало в сліпий кут, з якого шукається виходу і знаходиться.

Історія повертається назад. Оскільки на схід немає сенсу пересувати свою експанзію, треба шукати порятунку знова в цій самій старій панславистичній концепції. І ця панславистична концепція від 1907 року оживає. Зперед першої світової війни вона є відома в історії під назвою — неославізм. Не панславізм, а неославізм, що в свою чергу нічого спільного не має зі старою слов'янофільською концепцією, яка нікого не інтересує тепер. Раніше такі глибокі теоритики, як Хомяков, Кареевський, Аксакови розробляли ту філософічну концепцію, тепер суспільство прагне лише політичної доктрини і знаходить її у вигляді неосланізму. З неославістів початків ХХ стол. може бути названий Александр Погодін, що виступає, як завзятий слов'яніст і пробує зорієнтувати Росію знова в бік балканських слов'ян. Деякі слов'яністичні концепції тоді живуть в Чехії, деякі в Галичині. І ось із Чехії в 1908 році приїжджає в Петербург др. Крамарж, який вів полеміку з Бенешем. В Росії його задніми дверима приймає ніхто інший, як Столипін, але тихенько, щоби не довідались німці. Зустрічається він зі слов'яністичними колами в Москві домовляється про скликання слов'янського конгресу в

Празі. Скликання його намічено на осінь 1908 р. Виїхала туди російська делегація в імені російської громадськості, а не уряду. До складу делегації входять такі відповідальні політичні діячі як Бобринський, Маклаков. Вони проводять там цю слов'яністичну лінію. Виступала там російська делегація дуже вдало, як пишуть історики. Коли комісія була в дорозі, як вона ще не доїхала до кордонів російських, „Голос Москви” — вечірня газета, робить інспіровану заяву, що акція Празького слов'янського з'їзду, то є провокація з боку поляків, чим, звичайно, і дезорієнтувала публіку, а може й закордон. Отже, що права рука робить, ліва демаскує. Такої тактики вживається часто.

Виявлення з боку Росії слов'янської політики було небезпечно. Оскільки була домовленість і договореність з німцями про розподіл сфер впливу, порушувати тепер це джентельменське домовлення було небезпечно. Тому Столипін офіційно склав заяву того змісту, що слов'янськими питаннями займатися можна, але науково, теоритично, аби не ставити їх в площині практичної політики. Це було його, так би мовити, інтерв'ю, яке він давав для того, щоби заспокоїти німців, які безсумніву настожилися.

Росія стала перед альтернативою приймати слов'яністичний курс, чи відкинути. Зрештою, Росія прийняла і схвалила старий слов'яністичний курс, який привів, як ви знаєте, до першої світової війни. І оте вбивство в Сербському Сераєві Фердинанда і згрупування проти Росії Австрії, Німеччини й Турції, теж свідчить про те, що світова війна сталася на тлі виявлення агресивної слов'яністичної політики з боку російського уряду. В маніфесті Миколи II про оголошення війни Німеччині і Австрії читаємо: „Ідучи за історичними заповідями, Росія єдина по вірі й крові зі слов'янськими народами, ніколи не дивилась на їхню долю безучасно. З повним однодушням і з особливою силою прокинулись братні почуття русского народу до слов'ян в останні дні”.

Сам монарх підкреслив момент слов'яністичної політики, що є дуже маркантним. Двадцять шостого липня перед скликанню Державною Думою, Микола II, заявивши про оголошення війни, знов підкреслив значення панслав'янських ідеалів, а на прийнятті членів Державної

Думи заявив: „Ми не тільки захищаєм свою честь і гідність в межах землі своєї, але боремось за єдинокровних і єдиновірних братів слов'ян. І в нинішню хвилю я з радістю бачу, що об'єднання слов'ян проходить міцно і нероз'єднано з усією Росією... Великий Бог землі русскої”. Виступив там же і міністер закордонних справ Созонів, який сказав: „Було ясно, що для нас не заступитися в діло, означало відмовитися від вікової ролі Росії, як захисниці Балканських слов'янських народів”. 20. липня 1914 року і Всеросійський Свят. Прав. Синод звернувся до своїх вірних з такими словами: „Русский нарід завжди вважав своїм обов'язком захищати слабих і пригночених менших братів, рідних по вірі і по племені”. Липня 21 підноситься адрес від Правуючого Сенату государеві, де й фіксується: „Знова ллється кров наших єдиновірних братів і зухвалий виклик кинено всьому слов'янству”. Микола II приїжджає в Москву 5 серпня 1914 року, до нього звертається лідер московського дворянства: „Та допоможе тобі Бог в боротьбі за цілість, і честь Русскої Держави і царственным повелінням твоїм да відродиться до нового життя увесь слов'янський світ”. Голова міста, у своєму виступі розвиває цю ж думку і накреслює щось в роді цілої концепції. Звертаючись до Миколи II, він сказав: „Війна ця є захист слов'янства від германізму. Знову виринуло слов'янське велике питання — святиня кожної русскої людини. Багато крові русскої за нього пролилось. Жертва ця повинна, зрештою, досягти мету. Слов'янське питання має бути розв'язане об'єднанням усього слов'янства під захистом матері слов'янства — Росії”. Отже, міський голова сформував уже цілу концепцію. У своїй відповіді Микола II ще раз закликав стати „на захист рідної землі слов'янства”. В той час, по цілій Росії розспівували слов'янський гимн, що ставав все популярнішим і по-московськи звучав:

...И „старий русскій великан”...
Идет к семье родних славян...
Я вас зову родное племя
Под светлий мой свободный стяг,
Ми вместе, дружною семейой,
Посеем правду на земле
И будем жить одной душой
В Варшаве, в Праге і в Кремле.

На нашу думку, на початку першої світової війни цілковито сформувався панславістична ідея російського уряду.

Почалась друга світова війна. З обох боків стараються владущі кола розв'язати слов'янське питання. Німеччина й Австрія через Верховне Головнокомандування своїх армій, випускає відозву до поляків. В цій відозві німці пропонують полякам, які перебувають в складі російської армії, кидати зброю, дезертувати і обіцяють їм політичну незалежність, самостійну Польщу. Верховний головно-командувач російської армії Микола Миколаєвич на другий день, після того, як німці випустили таку відозву, випускає відозву зі своєї сторони. Московське звернення замовчує питання польської політичної самостійності. Воно тільки каже: „Запевняємо вас, що ви знайдете свободу віри, мови, самоуправління... под егидой Русского Царя”. Отже, російська пропаганда не спромоглася на те, на що спромоглися німці.

Пізніше Микола Миколаєвич звертається і до Галичини, Буковини. Він каже: „Нема сили, яка сплила б руский нарід в його зриві до об'єднання. Та не буде більше під'ярємної Руси. Добуток Володимира Святого, Земля Ярослава Осмомисла, князів Данила й Романа, скинувши ярмо, та водрузить стяг единої, великої, неподільної Росії. А ти, многострадальна братська Русь, — значить населення Галичини, Буковини, Угорської Русі, — встань назустріч руської раті”. Як бачимо, з звернення Миколи Миколаєвича українців навіть по імені не названо. Таким чином, ця словянська політика, як виразна тенденція, цілком очевидна і забарвлена по-московські. В зверненнях до населення засадничих питань не чіпається, промовчується найголовніше. Не треба згадувати про значення таких відозв, знаючи реальну вартість їх. Але цікаво, що дещо в слов'яністичній політиці російської Москви, мало й реальні контури. Наприклад: Москва турбувалася про державне майбутнє Чехословаччини і ніхто інший, як Массарик, тоді ж, 6. квітня 1915 року, в імені Чехії написав меморандум. Але звернувся з ним до союзників московських: до Англії й до Франції. Массарик тоді писав, що Чехія проектується, як держава монархічна. Республіканська форма для Чехії захищається не багатьма дуже радикальними політиками.

Е. М.

З НОТАТНИКА

10. 8. 54. Коли ближче поглядитися т. зв. советознавчим виданням у по-за советським світі, то, опріч специфічного добору авторів (переважно „троцькістів”), впадає в очі одна характеристична річ.

Всі ті автори мають якби одну „генеральну лінію”, одну мету: зробити з СССР — легенду, міт. І то — за всяку ціну, навіть за ціну повернутих коміть головою загальнознаних фактів, за ціну оберненої задом наперед найлементарнішої логіки...

СССР то — передовсім „потужня сила мілітарна”. Це твердження ставиться, зазвичай, без доказу, як аксіома, і повторюється так систематично, що т. зв. пересічний читач не може опертися, і це твердження — так само автоматично — сприймає. В безпосереднім зв'язку з тим твердженням виникає психоло-

Чеський нарід, що треба ще раз підтвердити, це слова Массарика, є цілковито русофільським. Російська династія в тій чи іншій формі була би дуже популярна. Чеські політики думають, що Царгород, а значить і протоки повинні належати тільки Росії (Дарданели). Це старий плян, пише Массарик, всього російського народу і має релігійне освячення, вроді Хреста на Святій Софії в Царгороді, тощо. Тут, як бачимо, слов'яністична політика російського уряду мала вже деякі реальні контури. Хоча нагадати маніфест Миколи II про оголошення війни Турції восени, 20. жовтня 1914 р. Там є такі слова: „З повним спокоєм і упованієм на Божу допомогу, приймає Росія цей новий проти неї виступ старого притиснителя християнства і всіх слов'янських народів. Вмішування Турції в військові дії тільки прискорить роковий для неї хід подій і відкріє Росії шлях до розв'язання історичних завдань на берегах Чорного Моря”.

Отже, панславістична політика має, як бачимо, окреслення навіть в політичних кордонах. Мова йшла про завоювання Царгороду. Ось стільки я б дозволив собі сказати відносно панславізму Росії, царського старого уряду.

Про панславізм в советській політиці і в советській історіографії в наступному числі.

гічний наслідок: жах т. зв. третьої світової війни.

СССР — то „Нова Віра”, то фатально-незаперечна „ідея”, яка з неблаганною конечністю насувається на „світ капіталізму”, який, річ ясна (але доказів ніколи не подається!), „банкрутує”.

СССР „що не кажіть, але все ж таки, де-що створив позитивне” („грамотність перед тим темних мас”, ліквідація „наслідків кривавого царизму” і т. п., інші, очевидні для кожної тверезої людини, байки). Але специфічне нахабство, з яким ті байки проголошується, — робить своє: „пересічний читач” це твердження сприймає також.

Врешті, — СССР то та завжди „таємнича Росія”, то „Достоевський” і „аме слав”, де звичайній логіці взагалі нема що робити, бо „розумом то не збагнути”, а „чужою мірою не зміряти”...

СССР є то „Велике Невідоме”, яке можуть збагнути лише окремі генії (напр. Ісаак Дойтчер), а описати можуть лише окремі віродостойні особи з тих, що то „вибрали свободу” (аж по 1945-46 році і пізніше).

Так створюється справжнє зачароване коло. Розірвати те коло майже неможливо, бо всі „стратегічні пункти” зайнято, всі дієві особи визначено і увесь той „антикомуністичний спектакль” зрежисовано.

А, головне, не можна передбачити, як довго ще триватиме та „советологічна містерія”. Одне є ясно: як довго вона триватиме, так довго не може бути мови ані про советознавство, ані тим самим про антикомунізм.

20. 8. 54 польська літературна газета „Вяломосьці” (Лондон) аж два рази (чч. 412.419) обізвалися на тему Острозької Біблії (1581 р.). Але як! Ані в статті з цього приводу (п. Якова Гоффмана), ані в листі (п. Станіслава Селіги) ані разу не вжито прикметника, що, так чи інакше, окреслював би національну приналежність цієї пам'ятки. Є то, попросту або пам'ятка Річипосполитої Польської на її „землях східніх”, (що її заініціював „воєвода Волинський”), або що вона була в ужитку православних на землях давньої Річипосполитої і (!) держави Московської” (!!)

Коротко і ясно: „нема Русі”. Є Польща і Росія. А коли поміж ними й ворухатися якісь „православні”, то то — дрібничка, не варта згадки.

І все це подається під сосом „науковости”, „культури”, навіть „гуманізму”...

Як так „науково висвітлювати” Острозьку Біблію, то вже ліпше було б надрукувати ще одну рецензію на творчість п. Дойтчера.

2. 9. 1954. В місячнику „Пороги”, що з такою

жертвенністю виходить у Буенос-Айресі ось вже шостий рік, довелось побачити в ч. 54-56 таку дивну річ, що, фігурально кажучи, очі стали рогом.

Є то твір нового шевченкознавця, п. О. Сановського, під сенсаційним (Року Божого 1954) наголовком: „Хто він? Чий він?”.

Цей твір, вартий спеціальних психологічних досліджень фахівців, не шкодило б передрукувати цілком — такий він вимовний і, на свій спосіб, яскравий. Та шкода, що немає ані місця, ані енергії його переписувати. Спинимось лише на характеристичній дрібниці: на розумінні Шевченком слова „Москаль” у поемі „Катерина”.

Новітній шевченкознавець п. О. Сановський, з патетичністю пророка відкриває:

Та й справді, — коли б, читаючи „Катерину”, звернули увагу пересічного читача кол. Австро-Угорщини (це — ядовито-іронічний псевдонім, як видно, дуже ненависних авторів „Галичан” — Е.М.) на те, що вона присвячена Жуковському, то може той читач таки сам розтопав би, що не міг же Шевченко присвячувати російському поетові поему, в якій закликав „ненавидіти москаля”. І як тоді з Щепкіним, Штернбергом і іншими „москалями”, над якими той читач не зупинявся й не задумувався, а яким Шевченко присвячував свої найпікніші й найкращі вірші, й називав їх друзями? І може, врешті, догодилися б (ті кляті Галичане — Е.М.) коли б і ніхто не пояснив, що „москалі” — то просто — солдати.

Цитувати ще можна довго. Але й так все ясно.

Розуміється, п. О. Сановському можна було б процитувати з добре йому знаної російської літератури:

— Что ти спишь, мужічок?

Нагадати йому про існування відповідної шевченкознавчої літератури, де проблема з тим „москалем-солдатом” була вже висвітлювана напр. Ст. Смаль-Стоцьким, хоч він теж був з „кол. Австро-Угорщини”...). Можна було б новітньому Колумбу шевченкознавства нагадати, які експерименти роблять з тим „москалем-солдатом” з „Катерини” в СССР, навіть заміняючи його на „панича”. Можна б, врешті, нагадати, що у „Кобзарі” 1840 р. (отже редактованім самим автором) той „москаль” у „Катерині” надруковано навіть з великої літери... Але, як видно зі всього, був би то даремний труд, бо вже коли Щепкін і Штернберг є для п. О. С. москалі, то залишається лише схилити голову перед ерудицією й відчуттям доби.

На окладинці „Порогів” надруковано, що журнал „редагує колегія”, але з кого колегія складається — не відомо. Отже навіть апелювати до редакції — за вміщення того шедедру шевченкознавства — якомсь незручно.

I. В-к

ПОЛІТИЧНЕ ВОРОЖІННЯ

Два-три роки тому модною в публіцистиці була тема: на кого працює час. Тепер це обмішвили і взялися ворожити над еволюцією в Кремлі після Сталіна. Паломництво англійських лідерів робітничої партії до Москви і Пекіну, гульки оборонців робітників і свободи з тими, що ту свободу в імперії гвалтують та зазіхають на неї в усьому світі, започаткували нову стадію відносин між європейським островом і советсько-імперським материком. Мов непомітно, але послідовно, як за чиєюсь диригентською паличкою, переставляється механізм преси на тему „Співжиття двох світів”. Сталіна ж немає в Кремлі, а є колектив і його показують читачеві, говориться про розмір кожного члена колективу, про манери, і навіть про посмішки.

Кореспондент „Нью Йорк Таймсу” Солсбері, повернувшись до Америки, дуже багато оповідає про бачене, чує і спостерігане. Його деталі про обитателів Кремля, хоч і дріб'язкові, але вони своє роблять. Після диктатури в Кремлі править „хунта”. Слово запозичене з південно-американського словника. Напочатку XIX ст. в латинській Америці були революційні „хунти”, які й робили перевороти. Хунта союз рівних. За Солсбері кремлівська „хунта” двохповерхова. На першому поверсі Маленков, Хрущов і Молотов, на другому — Булганін, Каганович і Мікоян. А Жданов з генералами армії над поверхами. Але він має свій вирішальний вплив на обидва поверхи. Підібрав їх всіх Сталін з вишколеної гвардії. Всі вони дібрані за зростом і кожний має 5 футів і 4 інчі. Як у московській казці: „все равни, как на подбор, с німі дядька черномор”.

Черномора серед кремлівських правителів ще немає, але його заступає Маленков. Його „дитяча посмішка” очарувала якусь англійську леді на бенкеті з Етлі і Бевеном. А коли цей квадратний чоловічок підніс квіти, які „зібрав у власному садку”, та ще й чокнувся з дамами десь біля другої години вночі, то леді зовсім розкисла. Манери квадратного дядька-черномор тій леді нагадували манери лорда Фавнтлероя. А о другій годині вночі бокалоподібний оцупок з манерами лорда, сказав до компанії: „паехали”. Такий той лорд сталінської хунти. В отому „паехали” розкрито стиль большевицький, сполучений з московським купецтвом. Та читач американський не зверне уваги на деталі, а сприйматиме всі описи Солсбері за чисту монету. Ще б пак, англійська леді так очарована. Немає, мовляв, страшного рогатого Сталіна, а є колегія, хунта рівних джентельменів з манерами лордів.

Преса російської еміграції півтора року ворожить про зміни в Кремлі після смерті Сталіна. Знавці Росії, які її не бачили понад 30 років, переконували, що режим міняється, еволюціонує, не треба чіпати Росії, воно само образується. Повитуха Октября Кускова ще недавно писала про московське царство і західний світ таке: „Чи можна було перевести індустріалізацію в убогій і відсталій країні при повній відсутності кваліфікованих керівників і робітників, без підтримки інших країн і без співробітництва з ними? Звичайно, ні, але це співробітництво було зовсім неможливе: ні одна буржуазна країна не хотіла не тільки співпрацювати, але й співжити з революціонерами Кремля. На думку цих країн, так званого вільного світу, ці революціонери повинні бути знищені, зметені. (Н. Р. С. 29. серпня). Оце „об’єктивна” аналіза ситуації, в якій опинилася советська країна завдяки буржуазному світові. Подавши її, Кускова пише: „Фанатикові Сталінові залишався єдиний шлях: зануздати власний нарід і через його нечувані страждання — виконати завдання індустріалізації. А поруч з цим укріплювати міць країни та вести невтомну боротьбу з наїжаченим капіталістичним світом”. Кого обвинувачує Кускова за злодіяння Сталіна і всі страждання народів Советського Союзу? Большевиків? Ні. Винуваті капіталісти, бо вони наїжачились, не хотіли співпрацювати, не тільки допомогати. І бідному Сталінові нічого не лишалось, як зануздати народи і промовити до них: „я вас занузду, а ви потерпійте, бо так треба, інакше з’їдять, проковтнуть оті „капіталістичні акули”. З тої обильної писанини виходить, що поневолені народи зрозуміли зануздування і взялися будувати канали, фабрики й заводи, танки. Мовчали й тепер мовчать. До цієї „антибольшовицької” писанини додається трохи сліз про горе народне, кадетського співчуття, розведеного на соціал-демократичному еміграційному сосі і картина про тамтешню дійсність советську повна. Чого ви хочете, народ же мовчить? Йому важко, але він не хоче іншого. Це так сьогодні.

А двадцять років тому, коли московське царство, від тиску поневолених народів, переживало величезні економічні і політичні труднощі, ледве утримуючи імперію, імперські советознавці і слуги російського большевизму уколисували західний світ, щоб він не чіпав ССРСР. І тепер уколисують. Модною політичною концепцією стала непередрішенська: „не чіпаймо ССРСР, не торкаймося національних взаємин імперії, воно якось буде”. Тоді наїжачені капіта-

лісти (30-ті роки) посилали для облеґшення долі народньої, фахівців, які будували заводи і фабрики, а фірми німецькі, американські та інші, одна перед другою, продавали устаткування для заводів. А англійці, як найбільш спритні в торгівлі, спорудили через вченого Капицю (земляка!) атомістичну лабораторію. Капіталізм співіснував з російсько-большевицьким соціалізмом, а володарі Кремля, посміхаючись гострилі ножа на імпортованих точилах з зарубіжної сталі. Понад 30 років капіталістичний світ квоктав, ждучи як в російському гнізді розвивалася і росла звірина. Після другої світової війни та звірина заричала на конференціях і перелякалися, почали мацати її здалека, які в неї кігті, який тулуб та які зуби. Давні обитателі російського отечества взялися переконувати про інтернаціональну природу большевизму і виробили теорію боротьби з комунізмом, але не російським, а світовим. А після смерті Сталіна знов почали передумувати чи те лихо таке страшне, — найстрашнішого ж не стало.

Солсбері твердить, що „советська система увійшла в нову еру, яка відрізняється від сталінської так різко, як НЕП відрізнявся від військового комунізму”. Відкриття, сенсація, а їх так любить американський стандартизований читач. Доведення? Маєте. 1. Хунта же одноособова диктатура, а влада колективу, яку активно підтримують генерали і маршали армії. 2. Реформи у внутрішніх справах виявляють прагнення хунти, „підкорити ідеологію здоровому глуздові, повернути бодай деякий моральний зміст заялозеним партійним лозунгам”. 3. Хунта прагне поправити сільське господарство, що так потерпіло від колективізації і війни. 4. Поліція вже підкорена не військовій, а цивільній владі, і в тому кореспондент бачить можливість політичного впливу на неї. 5. Зовнішня політика скерована на те, щоб зменшити можливість втягти Советський Союз у війну та поліпшити відносини ССРСР з союзниками Америки, — Англією, Францією. 6. А найголовніше те, що „оте колективне керівництво серйозно думає і намагається здійснити колективне керівництво” та прагне переконати світ і росіян, що „Советським Союзом править група розумних людей з відповідними нормами поведінки”. Такі головні доведення наводить кореспондент „Нью Йорк Таймсу” на доказ того, що советська влада увійшла в нову еру. Він сам не помічає, як заперечує собі, пишучи, що оті „благорозумні” люди в Кремлі „продовжують сталінську політику розширення тяжкої індустрії і дальшого розвитку передової советської агресивної міці, про що свідчать атомові й водородні бомби і чудесні реактивні літаки”.

Манери може трохи й змінилися від внутріш-

нього тиску народів, а суть більшовизму незмінна. Та обсерваторам з Заходу, яких там водять, показуючи дива нової ери, хочеться, щоб змінилося „кардинально” і вони пишуть про зміну. Советську Москвію Солсбері бачить ззовні, ества, її політичного нутра, він не бачить, бо йому того й не показували. Тому й твердить, що нові обитателі Кремля „різко драматично порвали з безплідними і жорсткими правилами сталінської ери”, а це дало їм змогу „вивести Советський Союз з тупіка, куди завела вперта і незмінна політика Сталіна”. Так мов не ті, що тепер колективно, „виводять”, заводили.

Десятки років західня преса послідовно виробляла авторитет Сталінові, рекламуючи його скрізь. Сприємлива до реклами публіка повірила у „велич і геніяльність” його. Скільки один Ліпман писав, щоб переконати політиків домовитись з самим Сталіном. І тричі домовились, віддавши половину Європи в обійми московському комунізмові, а Китай і Корею йому легко було самому загарбати, після того, як Захід створив сам йому авторитет. Тепер прийнялися виробляти авторитет „хунті”, яку за життя підібрав Сталін. Солсбері, ствердивши про кардинальні зміни на горі після смерті диктатора, подає, що люди в Советському Союзі до всього байдужі, серед них панує „апатія і покірність”, а для переконливості спостережливий кореспондент пробує нинішнє пов'язати з минулим Росії підсилити історичними аналогіями. І в нього виходить, що теперішня апатія населення нагадує апатію напочатку реформи Александра II, коли було ліквідоване кріпацтво. „Залаякана 25-річним гнітом Миколи I, русска публіка середини XIX віку, байдуже прийняла реформу Александра II. Майже те саме спостерігається й нині із тих же причин”.

Легше й простіше звалити все на безмовні маси, спираючи свої твердження на оброблені розвідки ніж згадувати про те, як українське населення, користаючись з Кримської війни, творило козацькі полки, за що потім жорстоко поплатилось. Або пригадувати як клекотіло на Україні в перші часи згаданої реформи. Цих речей кореспондент не чіпає, як і не згадує ні про Київ, ні про Тбілісі, ні про інші національні столиці. Нащо псувати настрої щедрим джентльменам кремлівської хунти? Не згадується й словом про народи, поневолені Росією, бо їх не показували, до них не водили.

В тих учених описах є один цікавий епізод про перебрання, а радше про опанування сталінським колективом влади. Ворожба Солсбері про причини смерті Сталіна мало цікава і в ній нічого нового немає. Зате цікавим є, що Москва від 6 до 9 березня 1954 року була опанована військами МВД, які концентричними

колами запружували центральні вулиці Москви. Солсбері нарахував від готелю Метрополь до Головного Телеграфу 7 ліній військ, які вночі грілися у вогнищ, розведених в центрі столиці. Під такою охороною і відбулося історичне засідання ЦК КПСС, Президії Верховної Ради і Ради міністрів, де було вироблене спільне звернення до населення, в якому закликали населення не піддаватись „паніці” і розладові, а об'єднатись навколо партії й уряду”. Не добро і не апатія народів змусила кремлівських обителів згрупувати війська в Москві. Без сумніву, що кремлівські володарі так боялися народнього вибуху, що навіть не довіряли регулярним військам, а сперлися в той критичний момент на дібрані війська МВД. І в час війни з Українською Повстанчою Армією, в роках 1946-47, коли регулярні війська відмовлялись воювати проти УПА, Кремль кинув на боротьбу з українським визвольним рухом дібрані війська МВД. З описів Солсбері про березневі події в Москві виглядає, що найлегше було півтора року тому допомогти народам советської імперії повалити тиранію і позбутися самим страху втратити у себе свободу. Адже напруження, які описує Солсбері не є перебільшені, бо в Москві їх спостерігали посольства всіх країн Заходу.

І тут, мимохить, напрошується питання: настільки серйозно рішенням Захід поборювати тиранію і сатанію московського царства? Чому про березневі події в Москві антикомуністичний світ довідується аж тепер, коли кореспондент Солсбері залишив Советський Союз. Про все те знали ж уряди Європи і ЗДА. Та замість допомоги чи розуміння до народів в їх боротьбі проти московсько-большевицького вандалізму, на заході прийшла теорія еволюції режиму. Черчіль штовхає захід розпочати розмови з Маленковим, а тепер запрошує опекувати того „джентлмена” Маленкова до Англії. Замість поборювати комунізм в його найкритичнішому моменті, вирішили співжити з Росією і комунізмом в ній.

Притаманним для політики Росії завжди було те, що зовнішня політика була похідним від внутрішньої. Зовнішня агресія давала вихід, помагала розрядити внутрішні напняття в імперії, зумовлені національно-політичним і економічним гнітом народів. І тепер, коли внутрішня напруга так загрожує імперії, вона шукає способів співіснувати з капіталістичним світом. І як не парадоксально, цей світ, знаючи природу Росії, проявляє всі ознаки узгіднювати свою політику з маневрами Кремлівської хунти. В Лондоні, 7-18 вересня, улаштовано харчову виставку, на якій показувалося на подив англійцям сотні сортів пахучого хліба, кав'яр і рускую водку, розкішні вина, різноманітні вироби з м'яса і риби, а окремо ароматні сорти чаю,

До джерел державницької думки

ОДИН ДОКУМЕНТ

Визнаючи право націй на самовизначення аж до відокремлення, большевики кермувалися і кермуються в своїй політиці на Україні одним: утримати Україну невід'ємною складовою частиною Росії в стані імперської окраїни. Національна політика російських більшовиків на Україні не була новою в засаді. Найкраще її насвітлив В. Шульгін в брошурі „Ненависть или Примерение”. Він про відношення Росії до України писав так: „Хай буде на вибір дві можливості: 1. Немає не лише самостійности, а навіть автономії. Україною правиться на точних підставах Петербурзького обіжника. Але обіжник цей: вбиває в людність думку, що вона є нарід український, що ніколи, ні в сні, ні на яві український народ народом російським не був, що росіяни це тільки ті, що живуть у Москві і Петербурзі, що Богдан Хмельницький визволяв з неволі не руский, а український народ.

2. Повсталала самостійна полуднево-російська держава з королем Малия Русі на чолі — в цім королівстві дають народів свобідно розвиватися, як народів руському, або малоруському. Я без вагання вибираю комбінацію номер два. Чому? А тому, що король Малия Русі завжди з рештою договориться з імператором всеросійським, як договорилися незчисленні німецькі королі з Гогенцелернами. Але, коли... вбити в нарід рівний чисельністю майже народам французькому і англійському, що він нарід зовсім відрубний, то цей нарід на-

який так люблять англійці. Спритні кремлівські володарі показують лондонському обивателі все, чого пересічний громадянин не мав, а то й не бачив в Советському Союзі. Все то в розкішній упаковці і глядач дивиться і приймає за дійсний стан. А щоб пропаганда мала безсумнівний ефект зрідка приводилося, ніби вигодувати людей і їх щедро підгодовували, дібрані і вишколені обслуговувачі виставки. Науку академіка Павлова про умовні рефлекси московські правителі добре засвоїли і, користуючись з неї, роблять імперську політику сьогодні в Лондоні, вчора в Женеві, у Вашингтоні, а про схід нема що й говорити. А захід узгіднюючи і шукаючи співіснування з рабовласницькою імперською системою, об'єктивно її рятує ще раз від розвалу, морально і духово себе роззброює, протиставляючи проти себе поневолені Росією народи. Такий сенс нинішнього політичного ворожіння про співіснування.

решті зробить страшне повстання. Бо й на що ж жити тридцятимільйоновій громаді зовсім самостійного народу несамостійним життям?

Найголовніше в т. зв. українським питанні — не форма співжиття з великою Руссю, головне, — утримати полуднево-російську людність у свідомості російськості, бо коли вона втратиться, всяка федерація є марна і мильний пухир. Як тільки пропаде ця свідомість, народ білих хаток і чорної землі, замість джерела сили, буде причиною вічної слабости, кублом зради, буде тою третиною російської справи, яка встромить ніж у спину іншим двом третинам, як тільки з'явиться до того нагода”.

Большевики, перейнявши від царату спадщину національної політики, добре розуміли, що не форма співжиття, а суть є важлива. Тому, форму національної політики, під тиском національної української стихії, большевикам доводилося міняти, а суть її лишалася одна: не допускати до розуміння української окремішности.

Коли йшлося про українську державність то партія большевиків (якої на Україні на початках революції не було, її створено в Москві для України 5 липня 1918 р. під назвою КПБУ) беззастережно стояла за єдиним отечеством і разом з добровольчою армією виступала проти української державности. Коли український народ проголосив свою державну незалежність, Совет Народних Комісарів виповів Україні війну. Війська Муравйова разом з т. зв. робітничо-селянським урядом Харкова (сформували большевики), що складався з міжнародних пройдисвітів (Бош, Шліхтер, Артём, Дола, Іткінс, Раковський та інші) три тижні провадили в Києві червоний терор, розстрілюючи корінних мешканців країни тільки за те, що вони говорили українською мовою. Большевики думали знищити Україну одним ударом і Муравйов твердив, що „владу, принесену з півночі на багнетах і вона тримається на них міцно”. Українці в цьому періоді вважилися не нацією, а суцільною контрреволюцією, „Вимога відділення країн у теперішній стадії, писав тоді Сталін, глибока контрреволюція”.

В цей період большевики нищили все, що здобула і спонтанно відновила українська нація в часи національної революції. Безпощадну руйнацію всіх культурних надбань переводилося згори під видом боротьби з контрреволюцією — петлюрівщиною. Робилося це, підлабузнюючись до мас, під лозунгом „Бий по верхах!”.

Інтервенція Німеччини і Австро-Угорщини, а пізніше Антанти, створила велику загрозу для російської революції. Росія розпадалася (відділилася Фінляндія, Польща, Балтійські держави, Кавказ і Україна), Московські боль-

шевики зрозуміли, що лобовою атакою, мілітарною війною вони не захистять і не утримають Росії. 28. грудня 1920 р. у Москві укладено „союзний робітничо-селянський договір між Російською Федеративною Радянською Республікою і Українською Соціалістичною Радянською Республікою”. Його підписали від Росії В. Ленін і Чечерін, а від України Х. Раковський. Звертаю увагу на параграф другий цього договору, в якому Росія визнає „що з самого факту старої приналежності УССР до бувшої російської імперії, для УССР не впливає ніяких зобов'язань до кого б то не було”. А в пункті третьому сказано, що „для кращого здійснення (військового господарського союзу) установлюється спільними такі комісаріати: військових та морських справ, вища рада народного господарства, зовнішньої торгівлі, фінансів, праці, шляхів, пошти та телеграфу”. Самостійність без влади.

Так договорились „король Малої Росії” Х. Раковський з комісаром всеросійським Леніном. Договір повчальний і для нашої емігрантської „великої політики” в її останніх „осягах”.

СОЮЗНИЙ РОБІТНИЧО-СЕЛЯНСЬКИЙ ДОГОВІР

Між Російською Соціалістичною Федеративною Радянською Республікою й Українською Соціалістичною Радянською Республікою.

Уряд Російської Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки, з одної сторони, й Уряд Української Соціалістичної Радянської Республіки з другої сторони, виходячи з оголошення великою пролетарською революцією права народів на самоозначення, визнаючи суверенність кожної з сторін, що складають договір, й визнаючи неодмінність скріпити свої сили в цілях оборони, а також в інтересах їх господарського будівництва, вирішили заключити цей союзний робітничо-селянський договір, для чого призначили своїми уповноваженими Радянський Російський Уряд — Голову Ради Народних Комісарів Володимира Ульянова Леніна та Народнього Комісара Закордонних Справ Георгія Васильовича Чечеріна, а Радянський Український Уряд Голову Ради Народних Комісарів та Народнього Комісара Закордонних Справ Христіяна Георгієвича Раковського. Вищезазначені уповноваженні, перевіривши подані ними уповноваження, знаходячи їх достатніми, прийшли до таких вирішень:

1. Російська Соціалістична Федеративна Радянська Республіка й Українська Соціалістична Радянська Республіка вступають поміж собою в військовий та господарський союз,

2. Обидві держави вважають за потрібне оголосити, що всі загальні зобов'язання, які вони в майбутньому будуть брати на себе щодо других держав, можуть умовно залежати від загальних інтересів робітників і селян республік, що заключили цей договір, і що з самого факту старої приналежності УССР до бувшої імперії

А. Орликовський

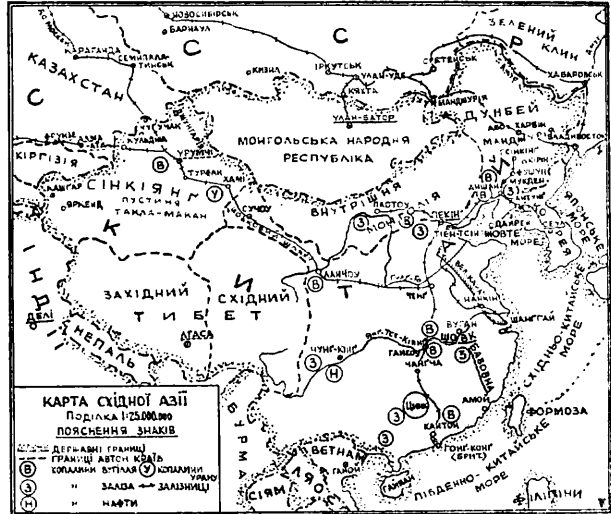
ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЯ КИТАЮ—СССР І ЗАХІДНІЙ СВІТ

(Закінчення)

Нині в Сінк'янзі будуються нові бавовняно-текстильні фабрики, а в околиці міста Урумчі постали ніколи не передбачені раніше шахти вугілля. Є тут і нафтові поклади, а що найважливіше копалини урану, що містяться на кордоні з Китаєм. Уранові копалини нині оточені великою таємницею, цілковито підлягають російській контролі, звідціль постачається руда до фабрик атомової продукції, в місті Кизил в Танно-Тувімській республіці, яка нині є вже одною із республік ССРСР. Є ще в Сінк'янгу і інші корисні копалини, однак вже меншого значення, більш внутрішнього.

Будуються нині тут і нові електростанції. Таким чином за советською системою індустріалізації китайського Туркестану приходить зміна в соціальному складі населення.

Перебудова країни, що своїми межами сягає до кордонів Тибету, переходячи гірське пасмо Алтин-Тагу та сягає по високі гори Каракорум, де збігаються границі Індії, Пакистану та Афганістану, має далеко йдуче стратегічне значення в пляні московської агресії в Азії.

Раніше китайський автономний Сінк'янґ нині прибрав форму спільного советсько-китайського Кондомініум, отже перейшов в практиці під безпосереднє не лише господарське, а й адміністративне керівництво ССРСР. Вже від 1929 р. почалися тут впливи ССРСР, а з 1939 р. військова окупація з перервами. Советизація політично-економічно цієї країни почалася від 1939 р., а правно її оформлено 27.5.1950 р. підписанням договору між ССРСР та Червоним Китаєм. Не виключено, що в дуже короткому часі вона остаточно відійде в повне правне посідання ССРСР, як окрема Уйгурська республіка Радянського Туркестану, або буде поділена на поодинокі етнічні частини: Уйгурію, Джунгарську Калмикію, простори, що відійдуть до Казахстану, та Киргизії й Таджикиї, аби таким поділом завершити усоборнення Туркестанських республік та щоб усе туркестанське питання опинилося, як українське від 1939 р., в російських руках.

Перехід Сінк'янгу щораз то тісніше в систему ССРСР, це нове майбутнє надбання ССРСР — територіальне, його поширення в Центральній Азії (по ранішому приєднанню Танно-Туви) та продовження граничної лінії із Китаєм, створення нового сусідства ССРСР з Тибетом та з Індією. На ці країни ССРСР силою факту буде мати безпосередньо політичний та ідеологічний вплив, так небажаний західним потугам.

Советизація Сінк'янгу це тим самим повільне оточування та затіснювання московськими

для УСРСР не впливає ніяких зобов'язань до кого б то не було.

3. Для кращого здійснення зазначеної в п. 1 мети обидва уряди оголошують об'єднаними такі комісаріати: - Військових та Морських справ. 2. Вища рада народнього господарства. 3. Зовнішнього торгу. 4. Фінансів. 5. Праці. 6. Шляхів та 7. Пошти й телеграфів.

4. Об'єднані народні комісаріати обох республік увходять до складу Раднаркому РСФРР й мають в Раді Народніх Комісарів УСРСР своїх уповноважених, затверджуваних Українським ЦК та з'їздом Рад.

5. Порядок і форма внутрішнього керування об'єднаних комісаріатів встановлюються особливими угодами поміж обома урядами.

6. Керування і контроль об'єднаних комісаріатів здійснюється через Всеросійські з'їзди Рад депутатів робітників, селян та червоноармійців, а також всеросійським центральним виконавчим комітетом, до яких УСРСР надсилає своїх представників на підставі постанови Всеросійського З'їзду Рад.

7. Цей договір підлягає ратифікації вищих законодавчих установ обох республік.

Оригінал, складений в двох примірниках російською і українською мовами в м. Москві, грудень 28 дня 1920 року.

В. Ленін, Г. Чечерін, Х. Раковський.

Голова 5 Всеукраїнського З'їзду Рад Петровський.
Ол. Молицький Радянська Конституція ДСУ — 1928 —
Харків.

ні та господарські впливи на Індію до берегів Індійського Океану та Сінгапур.

Позбувшись впливу чужих компаній та колоніалізму західних потуг, які ще й донині мають свої там посілости, як Гонгконг, Макао та донедавна мали цілі сектори найголовніших китайських портів, Шангаї, Кантоні і т. і., тоді колись відсталий економічно цей край, база найбільше цінної сировини для західно-європейських великодержавних промислових центрів, стане вкортці сам виготовляти усякі індустріальні вироби та експортувати їх в азійські держави, які тепер є господарсько залежними від Японії чи західного світу.

Унезалежнений від західного імпорту Китай перебере провідну політично-економічну роллю в Азії на спілку з Японією, якій до кінця другої світової війни належала панівна ролля серед азійських держав.

Треба сподіватися, що й майбутня Японія погодиться на цю спілку, завести новий економічний розподіл постачання продукції та торговельних впливів серед азійських держав, підходячи до них з старим кличем „Азія для азятів” в сенсі вже не лише політичному, тобто національного визволення, але й економічному. Тоді мрії та надії Англії, ЗДА, Франції і може Голяндії знаходити в східній Азії великі ринки збуту своїх товарів та мільйонів заробітків будуть дуже обмежені. Західно-європейський світ буде мусити знаходити зовсім нові напрями в розв'язці своїх господарських проблем, щоб не піддатися новим наростаючим силам земського гльобу, до якого без сумніву буде належати упромисловлений Китай.

Із цього зростання господарської сили Китаю, а тим самим його мілітарної ваги на Далекому Сході Азії, мусить здавати собі справу в першу чергу ЗДА, як країна, що в Китаї мала до недавня великий та чи не головний торговельний обіг. ЗДА, як передова країна в світовій політиці, ідучи з кличем визволення народів від комунізму, мусить пам'ятати, що упромисловлення Китаю, через чверть, або одну третю століття буде мститися всюди, де лише можливо, щоб замкнути Америці двері експорту до Азії, щоб витиснути Америку з просторів Тихого Океану та рівникової Азії.

Врешті Америка мусить здавати собі справу, ще й з того, що сучасна зростаюча сила червоного Китаю, то це саме, що зростання потенціалу цілого СССР, бо лише завдяки СССР Китай упромисловлюється, а будучи під директивами фахівців СССР, буде мусити іти із СССР проти решти вільного світу.

Тому, обороняючи Азію від большевицького російського імперіялізму, захід мусить мати дивно чисту ідею оборони і визволення від

В. С-ко

Сфальшована історія літератури

Впродовж останніх місяців у советській пресі появилос'я чимало статей, присвячених справам, викладання так званої советської літератури в середніх школах. Від якогось часу, ніби як самозрозуміла річ, советською літературою, почали називати в СССР літературу російську, власне — московську, а літератури національних республік — складовими частинами советської літератури. Згадані вище статті, а також виступи перед учительськими зборами большевицьких „літературознавців” мали створити відповідну опінію в „широких массах”, а зокрема підготувати до винесення відповідних рішень учасників учительського з'їзду, що мав відбутися наприкінці вересня в Москві. Про рішення цього з'їзду ми ще не знаємо, але щодо їх змісту й характеру можна не сумніватися.

Питання української літератури, як складової частини „великої советської літератури”, розв'язують літературознавці за вказівками Кремлю в загальному пляні „возз'єднання” — політичного, економічного, культурного, навіть релігійного. Коротко кажучи, українську літературу остаточно підпорядковують російській, „першій з-поміж рівних”, і, залежно від цього, визначають її місце в шкільних програмах, хоч викладають її по школах окремо від російської (культура національна формою, московсько-большевицька змістом!).

Сьогодні вже можна вважати певним, що також і в національній політиці нові кремлівські володарі продовжують курс, визначений Сталіним. Деякі коливання цього курсу, що сталися за півтора року, які минули після смерті диктатора — суї справи не змінюють. Докладно опрацьована, далекосягла система тотальної русифікації усіх „національних меншин” здійснюється неухильно в усіх галузях життя поневолених Москвою народів, а зокрема в шкільництві.

Перед нами том I-й „Історії української літератури”, в цьому році виданий Академією Наук Української ССР. Охоплює цей том українське письменство від його джерел до початків 20-го століття — „жовтневої” революції. Видана 50-тисячним накладом, на доброму папері, на 730 сторінках великого формату, в перкалевій обкладинці, з тисненням золотом

комунізму, та не в'язати із власними егоїстичними інтересами — завертання на старі шляхи господарської експанзії.

написом — книга виглядає досить імпазантно. От, мовляв, український школяр, як дбає про тебе советська влада! А втім, не знати, для кого власне цю книгу призначено: на ній не вказано, що це — шкільний підручник. Можливо, що це — підручна книга для учителя-викладача літератури.

В кожному разі, це має бути найбільш „авторитетне” джерело (Академія Наук), щоб пізнати, як то „український народ, — як сказано в передмові, — протягом своєї багатомілітної історії створив велику, багату ідейним змістом, високохудожню літературу, яка посідає одне з визначних місць серед літератур світу”.

Однак, зацитовані вище слова з передмови до „Історії” — лише московська облуда, позолота на наскрізь сфальшованій, протиукраїнській книжці, якою окупаційна влада задурманюватиме голови українським учителям і шкільній молоді. Бо на всіх 750-ти дальших сторінках советські „академіки” пишуть зовсім інакше: перекручуючи історичні факти, багатомілітну історію літератури українського народу починають вони лише від 14-го століття, бо, мовляв література Київської Русі і пізнішого періоду була спільна з літературою російською; ідейний зміст української літератури приписують лише „благодатним” впливам московської літератури; а місце українській літературі, як то виходить з усієї книги, приділяють лише на задвірках літератури московської.

Це „академічне” видання, випущене в світ за редакцією О. Білецького, М. Бернштейна, М. Гудзія і М. Півоварова, зрештою, можна було б взагалі поминути мовчанням, пригадавши відоме народне прислів'я про собаку і вітер, якби не було воно яскравим документом нищення Москвою української літератури минулої і сучасної. У неминучому майбутньому серед численних обвинувальних матеріалів лежатиме й ця брутально сфальшована „Історія літератури” — як речовий доказ злочинної політики „колегії диктаторів”, що продовжують і вдосконалюють справу Сталіна і московських царів. Сьогодні ж ця книга може цікавити українського читача лише як своєрідне дзеркало, в якому відбивається в усіх нюансах нинішній трагічний етап обмосковлення України, з його лицемірством і підступними методами.

Випущена в 1954-му році „Історія української літератури” призначена для читачів з усієї передсоветської соборної України. Тому в передмові читаємо, що „перебуваючи тимчасово (?) під пануванням шляхетської Польщі або Австро-Угорської монархії, український народ прагнув весь час до возз'єднання з братнім

російським народом” і що „в Галичині, Буковині й Закарпатті українська література зазнавала жорстокого гніту”, а „Російська централізована (!) держава з самого початку свого виникнення була притягальним центром для українського народу”. (До речі, нову ще в советській термінології зустрічаємо назву „Східня Україна”, до війни в літературі не вживану).

Советські „академіки” стараються переконати читача, що „російський народ завжди визнавав право українському народові на незалежність” і дуже дбав про те, щоб українська література невпинно розвивалась. Під спеціальну опіку — твердять сивоголові „академіки” — взяли були українську літературу Белінський, Добролюбов і Чернишевський. А пізніше повсякчас опікувалися нею Горький і Маяковський. Це той Белінський, що паплюжив творчість Шевченка, і той Горький, що ненавидів українську мову!

Без винятку кожний український письменник чи поет, — твердять „академіки” мали свого москаля—„опікуна”, під впливом якого розвивалась їхня творчість. Ось декілька прикладів з „Історії”:

Український байкар Євген Гребінка „виріс під впливом професора російської словесности П. Плетньова”. Тарас Шевченко „сформувався завдяки Чернишевському і Белінському”. В творах Марка Вовчка „є чимало спільного” з творами Тургенева. Леонід Глібов „сформувався під впливом творів Пушкіна, Лермонтова і Крилова”. На „романтичних баладах С. Руданського позначився вплив поезії Жуковського”. Юрій Федькович „захоплювався Лермонтовим”. Також Панас Мирний „захоплювався творами Салтикова-Щедріна”. А Нечуй-Левицький, „як сатирик, виховувався безсумнівно на творах великих російських письменників — Гоголя, Островського і Салтикова-Щедріна. (До речі, Гоголь — всюди в книзі „російський письменник”, а Марко Вовчок — „славна донька російського народу”). Панас Мирний, „перебуваючи під благодійним впливом російської літератури, підніс українську прозу на вищий ступінь”. А „твори видатних російських письменників пробудили у М. Старицького великий інтерес до життя народу”. Звичайно, „твори російських клясиків допомагали видатному драматургові М. Кропивницькому” глибше зрозуміти феодальну дійсність, а „у драматурга Карпенка-Карого, як драматурга, артиста і режисера, велику ролю відіграли п'єси Грібоедова”.

Це — лише декілька прикладів. В „академічному” виданні сфальшованої „Історії української літератури”, немає буквально жадного письменника й поета, до якого не було б

3 суспільно-політичного життя

І. Федорович

ОТАКЕ ЗДОБУЛИ!

Про велику політику представників ВО не варто б писати, коли б творці її не хвалились нею. Та щоб тільки хвалились, а то можна почути й таке: добре говорити про принципи, а як їх зреалізувати. Такі твердження можна чути не тільки з уст політиків, які чомусь себе називають реальними, а й читати на сторінках преси. Ще не кажуть „геть з принципами”, але як так далі буде, як будемо потурати, то скажуть, як сказали „геть від культурного процесу”. Реальна політика у них, то політика, яка має достосуватись до чіхось інтересів. Якщо поступають нашої державницької політики комусь не підходять, чи розходяться з комерцією політичною, то „реальні політики” здвигують плечима, розводять руками, говорячи: треба брати, що дозволяють. І в цьому їхній легалізм.

Два роки переводили потайки від нашої спільноти розмови, торгувались з КЦАБ, творили непередрішенський

причеплено „старшого брата-опікуна”. І до того ж, — пишуть сивоголові „академіки”, — майже всі письменники цього часу є учасниками загальноросійського літературного процесу”...

Та цього ще мало. Упорядчики „Історії” перше, як допустити до історії літератури, зробили кожному письменникові „чистку”, внаслідок якої багатьох виключено з списку письменників. Після побіжного перегляду бачимо, що „чистку” не перейшли: Кониський, Куліш, Чайківський, Лепкий, Стороженко, Черкасенко, Костомаров, Винниченко, Грінченко... Декому з визначних письменників приділено в „Історії” пару рядків. А ось такому Антонові Яковичу Шабленкові (1872-1930) присвячено аж три сторінки! Чим же заслужив собі таку славу нікому невідомий Шабленко? Довідуємось, що в 1914 році в Петербурзі „велике піклування про його ідейно-художнє зростання виявив Максим Горький”, вмістивши його поезії в „Сборник пролетарских писателей”. Тут же читаємо й уривок з його вбогої „поезії”, яку мусять вивчати нещасні підсоветські школярі:

Не на те сиплять гроші ті люди,
Щоб полегкість бідноті зробити,
А на те, щоб за них говорили,
Що „добродії всі вони нам”...

Гостро засуджуючи всі методи літературознавства — історико-культурну, історико-психологічну, порівняльну й формалістичну, „академіки”, ставши на ґрунті „соціалістичного реалізму”, поділили всіх українських письменників на дві групи: письменників буржуазно-націоналістичних і демократичних, більше чи

МАКЦ, разом з Миколаєвським і все твердили, що з непередрішенством нічого не мають, його заперечують і поборюють. І ось, після того, як стало відомим, що з радіо „Визволення” панам редакторам, добраним ВО в порозумінні з АКВБ, дозволено говорити до українського народу про самостійність України тільки в минулому і то злегка, щоб не зразити російських босів, довелося щось сказати про „осяги” своєї політики. Про неї, про ті осяги написано в щиклостилевому „Пресовому Бюлетені УІБ” ч. 6 з 28 серпня. Більше години про те саме говорив М. Воскобійник, член Національної Ради, а доповнював його проф. Ветухов. Шеф редакції „УВ” п. Воскобійник обізнаний докладно, як то все робилося, як нагиналося самостійницькі принципи, аж доки від них лишилася елястична згадка. Він же з другими, на доручення ВО, те все робив. Совершивши те діло, влізши в непередрішенські тенети, написали в УІБ що „вважають це визначною подією в зміцненні наших сил, які борються з большевицьким окупаційним режимом в Україні та поза її межами. Цей факт, говориться в бюлетні, слід занотувати, як здобуток реальної політики УНРади”. Занотовуємо і подаємо його до відома самостійницької спільноти. З бюлетня довідуємося, що ті „осяги” не прийшли відразу — треба було п'ят пролити. Можливості осягів відкрилися „тільки після розвалу КЦАБ'у”. Аж тоді „коли спроби створення МАКЦ'у не здійснилися, українські й білоруські представники національних центрів розпочали безпосередні переговори з метою в'яснення і уточнення політичних напрямків у майбутніх висильнях”. Хоч пізно, але написали, що в творенні МАКЦ'у участь брали. А п. Воскобійник на запит, поставлений йому на Раді Директорів УККА, чи брав участь ВО в творенні того інструменту протнукраїнської політики, відповів, що ВО не брав, а представники його брали і статут виробляли, а про свою роботу звітували на засіданнях ВО і НР. Нарешті, в'яснилось. А скільки то лаяли самостійницьку пресу (попадало і „Всників”), коли про це писали і остерігали.

Що ж устійнили і в'яснили в безпосередніх розмовах представники центру? Коли редактора Воскобійника за-

менше „наших”. Очистивши від усяких „гріхів” за „нашого” визнали Тараса Шевченка і за „майже нашого” Івана Франка.

Галасливе святкування Переяславського договору у травні місяці не скінчилося. Навпаки, барабанне московське свято було лише вступом до якнайширше закроеного, чергового наступу на Україну, що має на меті її духову окупацію. І одним із проявів цієї московсько-большевицької навали є „возз'єднання” української літератури з російською, про що свідчить останнє видання Академії Наук УССР — „Історія української літератури”.

питали, чи можна говорити через радіо „Визволення” до українського народу про українську самостійність, він відповів, що в сучасному розумінні ні, не дозволено і на майбутнє, а про минулу самостійність згадувати можна, але досить елястично. Умілі редактори, як запевняв п. Воскобійник Раді Директорів УККА, найдуть відповідні, гнучкі форми подати це так, щоб не дратувати кого не слід. Простіше кажучи, про самостійність України погодились говорити літературно-сентиментально, як згадку про минуле, пройдене, а, боронь Боже, не чіпати її в майбутньому. Про відокремлення від советської імперії, як ствердив п. Воскобійник, не дозволено й згадувати. УІБ (орган ВО) про це пише так: „Про ці моменти (українська державність і самостійність — ред.) в пропаганді радіоінсильань українською мовою мали згадувати при нагоді роковин і визначних історичних подій”. Прикладаючи на всі боки оті „мудрі” постуляти самостійницької політики, „що їх запропоновано від української сторони” (УІБ), навіть припустивши, що досвідчені журналісти (М. Ковальський, А. Ромашко, М. Степаненко, М. Добрянський, Ю. Торкович і О. Юрченко), зуміють скористатись з куценьких постулятиків при нагоді свят, під наглядом дирекції інституту і відповідної цензури, доводиться ствердити, що „велику політику” зведено до панахидних пригадок про минуле і то в елястичній формі. Про іншіше напняття між Україною і більшовицькою Московією не дозволено говорити, а про генезу большевизму, як імперської системи тим паче, бо це ж підготувало б розвал імперії.

Така пропаганда об'єктивно допомагатиме большевикам в їх імперській національній політиці на Україні, вона послаблюватиме стремління нації вирватись з імперських тоталітарних обручів, а суттю своєю вона скерована проти самостійницьких сил українського народу і його підпілля. Її метою є приспати націю, щоб у вирішній момент вона обкрадена, не знала куди йти. Советському імперському режимові, з яким збирається воювати отакою пропагандою, на Україні не буде жарко, бо вона вестиметься в іляні неподільності імперії. А неподільність в післявійськові часи стала ахілевою п'ятою Кремля. Щогорічна маскарада з Переяславською угодою, „дарунок” Криму Україні і ціла серія видань, академій — найкращий доказ тому. Та що до цього всього „великим політиком”. П. Воскобійника на Раді Директорів запитали, як могла НР, що вважає себе легітимним урядом України в екзилі, говорити з приватними людьми (замерканизовані росіяни), з посередниками АКВБ, які не є покликаними вести державну політику Америки. На це, член НР, п. Воскобійник відповів: ведуть же переговори з приватними фірмами про трактори, нафту, горюче уряди різних країн. Що можна сказати на таку відповідь? Хіба порадити панові „міністрові” думати, коли говорити. Засади державницької політики, в якій найістотнішим є честь національна, прирівняно до торговельно-комерційних розмов про трактори, сіль чи добрива. Для п. Воскобійника то речі одної категорії. Нічого дивного немає в тому, що люди, які так думають і так розуміють національну політику, так її й роблять. А наробивши, тепер хочуть переконати нас, що то великий успіх, ще чого до-

брого запропонують вшанувати той день, коли здобули „осяги”. Їм з ким би не говорити, аби говорити. Тому вони й договорились до того, що зобов'язалися пропагувати протисамостійницьку політику через радіо „Визволення”. „А щоб те було міцніше, втягли в те діло ще й український науковий світ, закликавши його йти до співпраці в Інституті Вивчення Культури і Історії СРСР. Назва установи найкраще промовляє за зміст і завдання, які вона ставить. Вивчати культуру тільки советської імперії, так мов би на тому почались і закінчилися історичні взаємини України з Росією.

В третьому пункті розділу про принципи (повідомлення АКВБ від 4. квітня) сказано, що ті, які „відкидають принцип волевиявлення народів у вирішуванні національних проблем” не можуть брати участі в загальній справі. Мовиться не про волевиявлення в Українській державі, а про плебісцит в межах советської імперії при вирішуванні національних проблем, цебто про плебісцит над питанням: чи бути Самостійній Українській Державі. Цим самим проблему Української Держави ставиться, як внутрішню проблему советської імперії, узалежуючи цю проблему від плебісциту. А плебісцит, то форма, яка узаконює наперед кимсь визначену проекцію. Так бувало завжди в людській історії. Ту проекцію для України за принципом непередрішенства і має готувати радіо, а вчені в інституті — науково її обгрунтують. Їх і покликала Національна Рада не історію і культуру України збогачувати, досліджувати, яку спотворює і нищить большевизм, а культуру цілого і єдиного Советського Союзу вивчати.

Проф. Ветухов, доповняючи доповідь Воскобійника на Раді Директорів УККА, просто захоплений був тими успіхами, що він їх з науковцями осяг в Мюнхені. Структура інституту, напрямні його роботи, то все дрібниці, їх удасться змінити, хтось обіцяв це зробити. Та вже перед першою асамблею, яка статутарно є найвищим органом інституту, виявилось, що того запевнення не думають здійснювати, ніхто серйозно не думав мінити програми роботи інституту. Тоді „в порозумінні з Виконним органом науковці відмовились брати участь в асамблеї”. Переговорили ще раз і погодились. Так інформує УІБ про тяжку працю. Буде Асамблея Інституту. Наукова Рада і Дирекція. В усіх ланках є у поважній кількості українські вчені. „До співпраці включено 60 українських вчених, з яких уже 27 осіб дістали стипендії для виготовлення наукових праць з різних ділянок советознавства, до 40 осіб з українських дослідників додатково зголошено на стипендії”. Так пише пресовий бюлетень УІБ. Про це доповідав і проф. Ветухов, з вдволенням підкреслюючи, що арифметика людей в інституті українська. Він трохи обурився, коли хтось з членів УККА вставив з місця: „а алгебра буде тих, хто дає стипендії на певні визначені наперед теми”. Платитимуть за призначену роботу акордово, як було й досі. Напрямні роботи визначатиме дирекція з її дорадниками, то й буде алгеброю, а члени Наукової Ради, які одержали стипендії на певні теми, будуть притакувати, виносити благі побажання в ліпшому випадку. Українська наука буде в побажаннях, а советознавство, цебто російська імперськість, вивчатиметься і досліджуватиметься. Матеріал тих досліджень в міру

потреби буде використовувати Ділова Комісія для антибільшовицької боротьби, в основі дій якої є принципи непередришенства, як то написані в повідомленні АКВБ, де інститут є політичним інструментом. І доки не змінено засад, принципів політики АКВБ, наші вчені на стипендіях інституту будуть виготовляти „високопоземні“ доповіді українською мовою імперської „науки“ советознавства. Проекція не нова. Хіба ж не працюють в Києві українські вчені в імперському пляні над зміщенням неподільності Советського Союзу? Національна Рада, як ствердив п. Воскобійник, одобрив і схвалила участь науковців в роботах інституту. А щоб ту високу політику зміцнити, потрібна ще допомога від українців Америки через УККА і поза ним через комітети сприяння. Що така політика не в інтересах українського визволення, це всі знають, про це говорять, з неї з боєм сміються. А відваги сказати голосно і мужньо, щоб схаменути і стримати тnx, що не відрізняють торгівлі тракторами, від торгівлі засадами самостійницької політики, не мають. А потім будемо нарікати на долю і оправдуватись обставинами, як то бувало нераз.

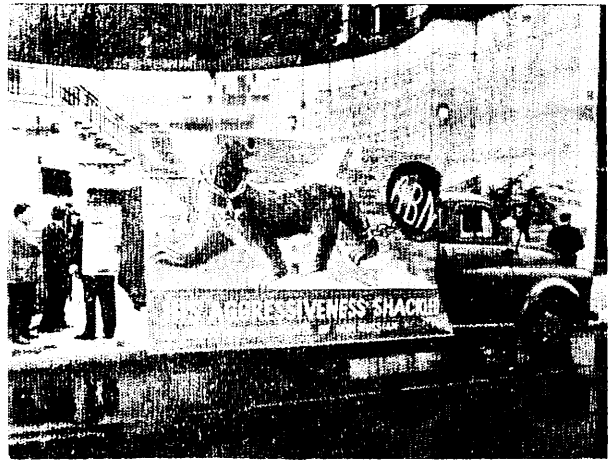
НЕВДАЛИЙ ДЕНЬ У ВИШИНЬСЬКОГО.

(Українська демонстрація ПАБН'у — „За волю України“).

Замовлене на передодні вантажне авто з устаткуванням для гучномовця о 8 год. 21 вересня було на 2 Евені, 123. В цей день Вишинський мав виголосити свою промову на черговій сесії ОН. Авто швидко удекоровуємо, бо сесія мала відкритись об 11 годині. Зубаста звірина, яку за ногу стримує АБН, вишкірила ікли. — плякат промовистий. На другім боці авта — плякати, які показують, як московська сатанія поволі шматками підкоряє світ. Зібравши всі демонстративні причаудали, біля 30 людей вирушили п'ятою евною до будинку Об'єднаних Націй. Люди читають написи, плякати: „Геть з ОН Советський Союз“, „Не вірте заліцанням Москви, — вона готує світові рабство“, „Вимагаємо волі Україні і всім народам поневолиним Росією“ та інші. Люди з зацікавленням бе-

Біля будинку ОН

Виглядають Вишинського

руть і читають наші летючки, вказуючи на звірину — Росію. Біля ОН зібралося понад 50 українських демонстрантів. Почали чатувати, чекаючи на советську делегацію. Не терпеливись, хочеться скоріше зустрінутись з Вишинським. Незабаром прибула колона китайських націоналістів, що протестували проти прийняття Червоного Китаю в ОН. Приязна, доброзичлива зустріч обох сторін і колона демонстрантів, очолена українцями, пікетує коло ОН. Китайцям надзвичайно подобалося, що серед наших лозунгів був „Хай живе національний Китай“.

Трое наших людей, що мали перепустки до залі засідань, зайшли туди і порозкладали летючки і антибільшовицьку літературу на столиках делегатів. Засідання сесії перекладено з 11 на 3 годину. Делегати, що прибули раніше, повертаючись з залі, з зацікавленням розглядають плякати, читають летючки, розпитують, записують. Кореспонденти всіх ньюйорських газет швидко записують в блокнотах, фотографують. Віл'ям Отіс, що недавно був у лапах большевицької демократії в Чехії, після розмов, пропонує фотографуватись з українською і китайською групою. Воно й добре, що перенесено сесію на третю годину, велика частина делегатів задалегідь ознайомиться чого ми хочемо, кожний лозунг їх цікавить, а з гучномовця цілий час чути протибільшовицькі кличі — домагання. Трое демонстрантів зривають прапор Советської України, щоб на його місце вивісити національний прапор. Зняли, а повісити не встигли, поліція спохватилась, не обійшлося без протоколу.

Після другої рух збільшується, під'їзять делегати. Нетерпеливо чекаємо на авто Вишинського. От якби воно було відкрите. Через кілька хвилин виринула велика чорна машина. П'ятеро людей, „озброєні помідорами і гнилим яйцями“ обкидають авто. Хоч вікна й зачинені, але удари яєць і помідор в шибу, трохи налякали советського сановника, з професії людського м'ясоруба. Він швидко пересувається на другий бік. Поліція заметушилася, дехого забирає, протоколує. Галас, вигуки. Колону українських демонстрантів з усіх боків обступили люди і шось

П. Рогатинський

ДВАДЦЯТЬ П'ЯТЬ РОКІВ ТВОРЧОЇ ПРАЦІ

Немає української письменною людини наших часів, що хоч раз у своєму житті не мала б у руках українських гумористичних часописів „Зиз”, „Комар”, „Лис” чи „Лис Микита”. І знову немає української письменною людини, що, читаючи ці журнали, не була б вражена помисловістю, дотепністю й незвичайною спостережливістю ілюстратора й редактора, а подекуди й автора всього матеріалу цих журналів підписаного коротким характерним підписом Еко. Для читачів цих журналів не існував справжній автор карикатур і жартів Едвард Козак, але вони знали, хвалили й захоплювалися рисунковими жартами Ека, речами, що викликали легкий усміх, радість від нап'ятування людських хиб чи підкреслення комічності поодиноких політичних чи громадських подій.

Знову ж ці журнали одержали печать духа Ека, знаменитого спостерігача нашого громадсько-політичного життя, чудового рисівника-карикатуриста, обдарованого погодою духа філософа і, врешті, незвичайно добродушною людиною.

Життерадісність, зарадність, необмежена енергія, працьовитість, а при тому зрівноваженість духа й погідне сприймання довкілля, життєвих радощів і смутків, завжди з відтінком гумору, теплої сатири, навіть у відношенні до себе самого — оце найголовиші прикмети Ека — людини. Тонке відчуття правди в кожному гро-

~~~~~
 доводять поліції. Бувший вояк УПА гаряче розповідає кореспонденту „Геральд Трібюн”.

Сесію відкрито традиційною однохвилинною мовчанкою „побожного зосередження”. Пані Пандіт виголосила вступне слово, присвячене досягненням Об'єднаних Націй. Туша Вишинського піднялася з місця і направляєтья до столика промовця. Нас троє розмістилося на балконі. І тільки Вишинський підійшов до трибуни і мав розпочати говорити, з балкону на всю залу посипалися наші летючки. Метушня, поліція виводить нас, перевіряє, чи в торбинках немає „овочів і ярини”. В залі визбирали летючки і Вишинський, заспокоївшись, почав миротворити. „Відхилення резолюції (про прийняття червоного Китаю до ООН), говорив Вишинський, завдасть серйозного удару Об'єднаним Націям і справі миру”. Після Вишинського промовляв Лодж, голова американської делегації. Він запропонував на цій сесії не розглядати справи прийому червоного Китаю. Резолюцію Лоджа схвалено подавляючою більшістю голосів. Не повелося Вишинському цього дня. Шкода тільки, що вікна були замкнені.

П.С. Антибольшевизцьку і протиімперську демонстрацію організував і керував нею український відділ ПАБНА при активній участі організацій визвольного фронту. Всі ньюйорські газети помістили звіт про демонстрацію, подаючи відповідні ілюстрації. Фрагменти з демонстрації передавалися через телевізію з внясненням, що українці домагаються незалежності і свободи.

Н.Г.

матсько-політичному явищі дало мистцеві змогу продовж усієї його творчої роботи правильно оцінювати кроки не одної нашої політичної величини, розв'язувати не одну політично-громадську болючу проблему, засуджувати на успіх або невдачу не один задум чи почин і то, як то кажуть, кількома почерками пера чи мазком пензля.

Оце якраз минуло 25 років від хвилини, як Едвард Козак розпочав свою літературно-мистецьку кар'єру. 25 років творчої, кипучої літературно-мистецької праці, 25 років творчого горіння, збагачування українського культурного доріжку. Коли 25 років тому ред. Л. Лепкий, редактор і видавець „Зиза”, запросив до співпраці молодого й невідомого ще ширшій українській громаді Едварда Козака, то незабаром міг ствердити, що зробив добрий вибір, так характеризуючи цього нового співробітника, а в дальшому головного ілюстратора журналу: „Щось небуденне, вулканічне кипіло в цій молодій людині. Оригінальність таланту, блискуча помисловість і невичерпана творча інвенція просто розсаджували його. По двох чи трьох пробних числах я віддав у руки „невідомій молодій людині ілюстраційне оформлення „Зиза” (Цитата із статті І. Керницького „Де Микита Лис Живе?”).

Не тільки цих 25 років Ековою літературно-мистецької праці сповнені таким багатим і різнобарвним змістом. Ціле його 52-річне життя — це муравлина праця, творення чогось нового, вартісного, вартого подиву і захоплення.

Едвард Козак, уроджений у Гірному, Стрийщина, виставив у насиченій українським патріотизмом атмосфері цієї закутнини Зах. України. Тому й не диво, що ще юним хлопцем зголошується до українського війська до пластової сотні на світанку народжування української державності в Зах. Україні. Ця сотня, як відомо, виконала головну роль при перебиранні влади в Стрию в ім'я відродженої Української Держави. Із Стрия прослався мистцеві важкий шлях воєнної доби через усі простори української землі. На цьому шляху варто згадати І Гірську Бригаду, фронт під Лютовиськами, Східню Україну, артилерійську Бригаду УСС, а там усі пригоди українських збройних сил аж до кінця української визвольної війни. Після розгрому українських регулярних армій він вертається пішки до місця народження — на Стрийщину.

З того часу почався для мистця правдивий вир громадсько-просвітянської роботи. Після програної війни прийшла депресія, трагічне заламання серед українського громадянства, взаємне обвинувачення, але люди покоління Ека змінили тільки форму боротьби за ті самі ідеали. Вони широко горнули освітню роботу в мережі читальень „Просвіти”. Родилися ці читальні там, де досі не було ніяких познач на їх існування. Великий голод на українську книжку й газету, організація курсів, самоосвітніх гуртків, аматорських театральних груп і хорів. Національна свідомість, розбурхана визвольною бороть-

бою, шукала свого обґрунтування в освіті й науці.

Едвард Козак, повернувшись із війни, кинувся з головою у вир культурно-освітньої роботи. Організатор, режисер, декоратор, автор і одним словом усе, чого вимагає хвилина.

З того часу відомий у Стрию аматорський студентський гурток, що поширив поле своєї діяльності на цілу Стрийщину.

В Стрию діяв напів-професійний театр ім. Старицького під дир. Коссака. Керівник цього театру захворів і Екові довелося перебрати керування цим театром на деякий час. Знаменні 3 або 4 ревії з чисто українською тематикою і кольоритом, а при тому без одного слова порнографії зробили театрові добру славу. Розуміється, автором текстів для цих ревії був Козак. Перебуваючи випадково в Стрию д-р Л. Ганкевич під час виставлювання цих ревії, не знаходив слів похвали для автора текстів, а один із тодішніх популярних поетів так захопився цими ревіями, що, присвоївши їх тематику і фабулу, виставив їх у театрі малих форм під дир. П. Сороки, але під власним прізвиськом.

Та не тільки культурними справами цікавився Еко. Арештований у 1922 р. польською владою за приналежність до УВО просиджує повний рік у слідчому арешті разом із іншими 8-ма українцями Галичини. В процесі, 2. політичному після процесу Федака, ще неукріплена на загарбаних теренах польська влада, з браку достаточного доказового матеріалу, звільняє усіх підсудних, у тому й Ека. Та він ще не встиг показатися на денне світло поза тюремними ґратами, як поліція забрала його і повела під багнетами відбувати військову службу в польській армії.

Після двох років примусової військової служби Еко переїздить у Ходорівщину і зв'язується зі Львовом, нав'язуючи контакт із людьми та справами, що його близько цікавлять.

Школа відомого мистця Олексі Новаківського, якої студентом став Еко в 1925 р. зробила своє. Перебування під впливом такого визначного мистця, яким був Новаківський, не придушило Екової індивідуальності. Еко пішов своїм оригінальним шляхом, з якого не сходить досі.

В 1928 році Еко стає співробітником „Зиза”, а по 3-4 числах цього журналу стає його ілюстраційним редактором. Від 1930 р. стає редактором „Комаря” та ілюстратором усіх видань Ів. Тиктора. Еко вложив дуже багато в розбудову Тикторового видавництва.

Еко брав завжди активну участь у професійних організаціях мистців. У довоєнному часі був членом АНУМ, на еміграції в Кракові стає головою об'єднання мистців „Зарево” після Олени Теліги, а повернувшись до Львова, після його окупації німцями, стає заступником голови УСОМ. За його головування в УСОМ-і в Німеччині виходить журнал „Українське Мистецтво”, Альбом, та були влаштовані дві репрезентативні виставки в Мюнхені та Регенсбурзі. Варто згадати, що Екова малярська школа в Берхтесгадені мала великий успіх у підховуванні малярського нарібку.

Звичайно мистці стоять осторонь громадського життя, принаймні в нас українців. Еко не пішов їхніми слідами. Він учасник українських визвольних змагань, член УВО, а в останньому часі активний учасник боротьби проти української землі, проти німців і москалів, виконуючи в 1943-1944 важкі обов'язки шефа пропаганди при Головному Командуванні УПА. Українську землю Еко покинув під кінець 1944 року, пробравшись на чужину при допомозі УПА. Через Штрассгоф і будні невеличкої праці в Німеччині проходив, як завжди, спокійно, не втрачаючи шитого йому спокою.

В Америці прийшлося малювати великим пензлем по стінах. Та скоро виходить наверх. Досьогодні він має за собою цілу низку розмальованих церков, церковних залів і шкіл. Правда, під образами Ека ви не побачите його характерного підпису, бо славу забирає якийсь там контрактор, але самі лиця святих скажуть вам, хто їх малював. Ці святці скажуть вам, що їх не тільки малювала рука обдарованого українського мистця, але й сам мистець залишив у тих образах частинку своєї душі.

Окрема ділянка в мистецькій роботі Ека — це телевізія. Щодня ранком тисячі дитройтських дітей переносяться в царство містера Іко, оглядаючи на екрані телевізора Екові малюнки — ілюстрації до казок, що їх розповідає „добра фея”. Тисячі листів від вдячних батьків до телевізійної надавчої станції є найкращим доказом великої популярності Ека в цій новій ділянці його мистецької праці.

Еко рисувє фільми. Для великої корпорації Jam Handy Еко виконав декілька короткометражних едукативних фільмів, як ілюстрацію до музичних казок. Професійний журнал американських учителів „The Teacher” визнає Екові фільми за найкращі цього роду в 1953 р.

Еко має за собою чудовий буквар, який не мав ще змоги появитися друком. Не треба забувати, що Еко теж поет. Побіч цілої низки сатирично-гумористичних творів, писаних віршем або прозою, він пише вірші, ліричні вірші, переважно з особистої тематики.

Одного вечора, далеко поза північ, переглядаючи Еків дорібок, розуміється, тільки у фрагментах, бо багато розгубилося, багато пропало, багато добрі люди взяли, я був здивований небуденною працьовитістю цієї скромної, а при тому так талановитої людини. Він поет, фейлетоніст, сатирик, маляр, графік, карикатурист, педагог, але й активний громадянин і добрий патріот. У 25-ліття Екової літературно-мистецької праці побажаємо йому багато сил і кріпкого здоров'я, щоб міг далі збагачувати своїми творами українську культуру.

Редакція „Вісника” висловлює найкращі побажання українському мистцеві-сатирикові, та плodотворної праці на користь Батьківщини бажає.

Петро Кізко

ЕМІГРАЦІЙНА ДИСКУСІЯ

(Віршована гумореска)

Два зустрілись емігранти —
дискутанти
над проблемою земною:
кому бути головою
Комітету Акції Допомогової.

Перший дискутант,
старий політичний емігрант,
назвав кандидата —
Старорежименка Кіндрата,
живого свідка ще з часів царату.

— Старорежименко Кіндрат? —
Спитав, скривившись, новий політичний емігрант.
— Та де ж йому до голови, братухо?
У нього ж, побачте осялячі вуха;
від нього дьогтем тхне!
як кашляне чи чхне!
А опріч того, брате,
у Старорежименка Кіндрата
своя на еміграції є хата.
Та це ще є пусте!
Було б і можна в комітет,
та ба — Старорежименко Кіндрат
(тут пошепки сказав новий „мігрант”)
заплутаний, браток, в таку халепу —
він вихваляв померлого Мазепу!
А ще... В Старорежименка Кіндрата
чистісінько московська голова — патлата!
Лишіть його у супокі
від акції допомогової!
Коли вже, брате, обирати,
то я волів би... ну от, взяти...
Хоч би й Жовтневого Панкрата,
який лишився матері і брата,
що в большевицьких тюрмах гризли грати.
Такого б нам у кандидати
не обирають, а прямо — пхати!

— Жовтневого Панкрата? —
Спитав, скривившись, старий політичний емігрант,
поправивши на штаних викривлений кант. —
Та що ви, пане, бійтесь Бога!
Його б я не допустив і до порога!
Та ж це колишній комуніст,
жовтнево-комсомольський хлист!
Він мордував людей удома,
що кожному із нас відомо.
Його всі бачать на сто миль,
який це крокодил!
Не хочу бачить його й сном!
Він, навіть, пане, шпигуном,
агентом, кажуть, тут працює,
лише сліди свої маскує...

Федір ОРДАЧ.

ЗУСТРІЧ З МИСТЦЕМ

Побіч Торонта, на озері Онтаріо, є ланцюг острівців,
до якого що півгодни причаляють аж три екскурсійні
пароплави. Острівці повідділювані каналами, по яких
без перерви гуркотять моторові човни, чи так звані
„таксі”, що привозять сюди людей з Торонта. Тут, на
тих острівцях, над каналами — рай для рибалок, Кри-
слаті, розрослі в усі боки верби, дають тут тень про-
холоди для закоханих пар. І коли ви помітите між бер-
бами самотню людину, що сидить на мініюрному стіль-
чику і водить рукою по полотні, це, щоб знали, —
мистець-маляр Артем Кирилюк. Син Волинської землі,
що зріс серед буйної природи, душею мабуть відчув, що
його святинєю-Граалєм має бути краса природи. Краса
ця, без сумніву, дає для мистця творчу насагу і він
підхоплює її і кладе пензлем на полотно.

Найближчим, сливе, жанром творчості для Кирилюка,
це етюд і пейзаж. Студіюючи в Варшаві малярство, він,
підчас літніх рекреацій, залюбки відтворював краєвиди
рідної Волині. Не розставив він з природою і по сьо-
годнішній день. Тож, у комплексі згаданих мною острів-
ців, є один, сливе, найгарніший острів так званий Центр
айлянд. В ньому вузька алея під галузистими дере-
вами, діворуч перекинений лукоподібний місток через
канал, у кінці алеї знов місток через канал, за яким
розкидається широко й далеко озеро. Але мистця не
цікавлять ці місця на острові. Тут „блаженний” закуток
— правдивий ліс росхатих верб, що особливо роблять
враження на українця. Вербі ці сягають аж до каналу,
за яким цілком безлюдний, порослий хащами острівець.
Там уже царство фазанів. Особливо вранці, коли ловиш
вудкою рибу в каналі, чути за ним численні покрику-
вання фазанів. Якраз побіч цього каналу, між вербами
— улюблене місце маляра Кирилюка.

Ось переді мною етюд: „Вербі”. Розложисті, з гру-
бим галуззям, коронами своїми сплелися ніби в одну
цілість. Етюд накинений мазками і зблизька не робить
майже ніякого враження, але вистарчить поглянути на
нього з маленької віддалі вас вразить щось, що годі
висловити словами. Он там, розложиста верба із
грубою, порепаною корою. Скільки ж разів приходилося
мені бути під нею! Гра кольорів на її олиствленому га-
луззі нагадує надвечір'я. Хоч мистця радше можна за-
рахувати до модерністів, а його етюди більш-менш не
повнопредметними, всеж красу природи він розуміє як
непорушну. Комбінація фарб, з перевагою темних зе-
лених красок, відштовхує його від імпресіонізму, хоч

*****

Отак от двоє емігрантів,
завятих дискусантів,
сварились, гризлились між собою,
аж поки головою
Комітету Акції Допомогової
став мерщій,
ну, хто б, ви думали? —
Новий Крутій!

квіти на маленькій галявинці між вербами, своєю жовтою грайливістю наближують його якраз до імпресіонізму. Ось вам інший етюд — верби на тлі протоки і міста Торонта. Тут уже центром, що так скажемо, зацікавлення мистця не верби і не протока, а прибережні будівлі і більші кам'яниці міста. Виступають вони немов би в мряці і, як було вже сказано, зблизька не промовляють до глядача, але з віддалі трьох-чотирьох метрів промовить до вас щось, що міститься там, за затокою, де у ніжній гармонії барв, вирінають обриси домів, де вже не природа, а життя людей. Або до прикладу невеличкий розміром етюд „Дерець”. Мистець написав його на березі затоки Джордж Бей. Молоденьке деревце стоїть над самою водою. Але, як і з обрисами Торонта, так і тут, мистця менше цікавить деревце, як і сама вода; навіть не суть краси в обрисах лісу потойбіч затоки: правдива квінт-есенція твору ген, потойбіч затоки, обрїй над обрисами лісу. На тлі мрячного дня, мистець дав краєчок обрїю злегка позолоченого сонцем. Глядач якраз лине до цього обрїю, який, без сумніву, навіває рефлексії радості, чи навіть надії. На нашу думку, цінне в мистця те, що він унікає в своїй творчості трафаретного портретування баченого. У добу високого розквіту фотографії, мистець мусить шукати того, що не може зробити фотографія, тобто — мистецтва в природі.

Можна було б характеризувати і інші етюди та пейзажі художника Кирилюка; у нього призьбиралося чимало полотен з етюдами та пейзажами. На стіні його маленької кімнати переважно висять образи, що вже побували на виставках. Як от: „Рання Осінь”. Малюнок справді не глядача робить мле враження. Скрізь каштани з жовтучим листям, а між стовбурами видно білий фасад вілли. Так і хочеться сказати: „Там, у цій віллі — спокій і блаженство”. Інший образ „Шатро”, теж побував на виставці, в Лондоні, Онтаріо.

Твори художника рік-річно виставляються в Торонті, переважно в галереї університету, в так званому Гард Говзі.

Якраз на місці буде тут сказати, що з-посеред цілої плеяди українських мистців-малярів у Торонті, найбільше Кирилюк має зв'язки із чужинцями тутешніми мистецькими колами. Його прізвище подибується в каталогах підчас вистав малярських творів, його запрошують брати участь у виставах так у Торонті, як і в інших містах провінції Онтаріо.

— Мені відомо, що тут, у Торонті чимало проживає відомих українських малярів. Чи може вам відомо, що за причина, що вони не проявляють себе в колах тутешніх канадійських мистців?

Пан Кирилюк здвигає раменами.

— Це, правду кажучи, справа самих малярів. Мені здається, що деякі з них критично ставляться до живописної творчості тутешніх мистців, і уважаючи себе за більших, воліють не мати з ними контакту. Більшість наших мистців, здається, не мають контакту з чужинним світом тільки тому, бо стоять на перешкоді різні життєвські турботи. Як ви й самі, мабуть, знаєте, що тут ще не один мистець не утримався зі своїх творів. Покупця на образ неможливо тут підшукати. Публіка не цікавиться мистецтвом.

— А ви все ж таки якось існуєте і творите. — обережно зауважую.

— Я, бачите, даю якось раду в здобуванні засобів на прожиток. Але це завдячую своєму практичному зміслові. Мій пензель, однак, тут ні причому.

Так, незавидна доля мистця в країні, де тріумфує телевізія й авто. Людину цього континенту (наші „політичні емігранти” теж) не цікавить малюнок із ніжною гамою фарб; її цікавить якийсь ковбойський фільм зі стріляннюю, з дешевими любовними авантурами. Добру книжку не візьме вона до рук: на такі „дурниці” нема в неї часу. Їй вигідніше розвалитися вечером у фотелі, мріяти про добрий бізнес і одночасно приглядатися телеапаратом, де борні крутять собі голови, чи ламають один одному ребра. Минулася доба Рубенсів, Ван Гогів, Тиціанів!

— Щож ви думаєте робити на майбутнє?

— Працювати на хліб, і доривочно малювати, — упевнено відповідає пан Кирилюк. — Полотно і пензель — це моя внутрішня потреба. Без цього, життя було б для мене пудне.

— У вас, бачу, тематика творів, що так скажу, тутешня, канадійська.

Пан Кирилюк посміхається. Він виягає десь з-під ліжка, з валізи пейзаж і показує мені.

— Дивіться, чи це вам не нагадує рідну землю?

Так, це справді формою і кольоритом промавляє до вас чимсь близьким, рідним. Це — український ліс і стара жінка, що збирає гриби. Образ це незакінчений. Мистець ще мусить над ним довго попрацювати. Але, й те, що вже на полотні, дає для української людини справжню насолоду. Стовбури дубів, між ними в'ється стежка, яку переходить стара жінка з кошком, — цей фрагмент справжньої української землі. У другій половині літа, скільки ж українських жінок, з такими ось кошками, ходять по лісі і шукає грибів! Так і постають рефлексії власного дитинства, а в парі з тим, і рідна мати, чи сестри, і взагалі згорблена від злиднів під імперіалістичним „покровом” Москви українська жінка. Від себе хотілося б Кирилюкові побажати, щоб він свій талант присв'ятив у цілості українській тематіці. Хай буде це все уявне, але хай буде це українське. Іноді відтворення коліс баченого, рідного, стократ може бути цінніше від реального чужого світу, в якому перебуває мистець.

Редакція і адміністрація журналу „Вісник” просить останній раз тих небагатьох передплатників, що забули внести належну передплату за 1954 рік, зробити це негайно. Хто через матеріальну неспроможність не може розчислитись, просимо повідомити про це. В останньому (12 числі) „Вісника” цього року буде подано список людей, які безкоштовно читали журнал.

Майор В. Карай-Дубина.

В БОЯХ ЗА ЧУЖУ „РОДИНУ”

(продовження)

Нове призначення.

В кабінеті воєнкома за столом група військових. В центрі — старший рангою. Це — мобілізаційна військова комісія: начальник районкаведе, райвоєнком, секретар райпарткому, полковник та заступник голови райвиконкому. За іншим столом працюють рангою понижче. Комісія оглядає папери, перевіряє документи, мобілізаційні картки, пише листи та перевіряє мобілізованих. Климась зголосився полковникові.

— „Маєте документи?” — запитав полковник у капітана Климася.

Той передав документи чекаючи відповіді.

— „Гаразд. Ви — строевий командир. Зараз випишемо Вам призначення. Поїдете до школи курсантів”.

— „Прошу Вас спрямувати у мою частину”.

— „Ми спрямуємо Вас туди, де Ви будете на перший випадок потрібні.

— „Розумію, але...”

— „Яке „але”... тов. капітан?” — промовив начальник енкаведе. — „Ніяких „але”... Слухайте наказів”.

— „А-а-а... що це за птиця?” — подумав про себе Климась. — „Що він розуміється в військових справах оцей чекіст! Тебе б на фронт, на передову... Напевно першому була б куля в спину...” — А в голос: — „Так є, слухаю наказу!”

Капітан Климась був призначений до учбової частини до невеличкого провінційного містечка на Поволжжі.

Советська армія терпіла на брак старшин. Яківці, тухачівці, ежовці зробили свою сирову. До 60% старшинського складу було в ті часи заарештовано і заслано до концтаборів. Військові школи не встигали підготовляти нові кадри, щоб залатати дірки в армії. Війна ж тепер вимагала великої кількості старшинських кадрів. По всій СРСР організовано, так звані, прискорені трьохмісячні курси старшинського складу.

Шість днів їхав Климась до місця нового призначення. Станції переповнені людьми, потягами, вагонами, військовим майном, ешелонами. Одні їхали на фронт, інші з фронту. Потяги йшли без розкладу. На станціях бігали уповноважені НКВД, вимахували пістолями, комусь загрожували арештом, вимагали негайної відправи потягів. Команданти станцій, з невиспаними обличчями, метушилися на всі боки, не знаючи кого слухати. Планувало повне безладдя. Ніхто не знав куди їхати, чому і для чого. Стояли, чекаючи на чергу, довжелезні ешелони з устаткуванням демонтованих заводів, робочі з родинами і майном, біженці — хоч фронт був ще далеко.

Дорогами впродовж залізничних торів маршували довжелезні колони військових з'єднань. Пішки прямували на фронт. Босі, напівозброєні, напіводягнені вояки йшли сірою масою, маючи на спинах ранці та торби. Їшли мобілізовані селяни, робітники, інтелігенція. . .

А з фронту в салюнових комфортабельних вагонах їхали з родинами і майном десь у тил „зашітніки родині”:

Ромбісти, політкоми, начальники НКВД. Вони задалегідь тікали подальше від фронту.

На станції Волноваха Климась зайшов до коменданта станції. В комендатурі повно військових. Не протиснутись. Комендант — затуркана, засмикана на всі боки людина ледви дає раду. Раптом до комендантури вбігають два артилерійських старшини.

— „Тов. комендант, дозвольте сполучитись телефоном з місцевим аеродромом” — звернулись вони до коменданта.

— „Прошу. Телефон ч. 04532-60. Аеродром.”

— „Аеродром, аеродром... Альо. Говорить командир дивізіону. Чи у Вас на аеродромі все в порядку?” — запитав командир стурбованим голосом.

— „В чім справа товариші командири? — запитав комендант станції.

— „Перевіряли чи все в порядку на аеродромі. В повітрі з'явилися якісь літаки. Ми по них артилерійським вогнем... Але ж і дали їм... Здається один підбили. Раптом одержуємо повідомлення, що стріляємо по своїх. впізнаєш-наші чи німецькі...” Климась кінця розмови не дочекався. Навіть не полагодив власної справи — потяг вже відходив.

— „Ну якщо ми маємо таку протилетунську оборону — подумав Климась, напевно війну виграємо...”

На шосту добу капітан Климась прибув до нового місця призначення.

— „Струнко! —”

Сотня виструнчилась, завмерла, чекала наступної команди.

— „Напряма по дорозі. К-р-о-к-о-м... руш!”

Як один стукнули вояки ногою об землю. Сотня пішла по дорозі.

— „Вище голови. Рамена виправити. Не дивитись під ноги. Ровів немає!”

Сотня підбадьорилась. Чіткіше вибивала кроки. Капітан Климась оглянув вояків досвідченим оком. Наказав прямувати до невеличкого лісу.

Літо... Сонце... Зелено... Край ліса невеличкі білі будівлі, оточені кущами, парканами, деревами. Клямби в квітах... Однак ознак життя непомітно. Двори порожні, двері позамікані. Це-дачі місцевих советських достойників, які вже давно повтікали. Фронт був ще далеко, але достойники „змотали вудочки” і подалися десь на схід.

В 150 метрів від лісу рили окопи. Копають ями, протипанцерні рови, будують ДОТ-и.

— „Злі справи-подумав Климась, глянувши на працюючих. Невже німці аж сюда прийдуть? Злі справи... Однак, що тут дивного... Копають, бо потрібно. Так велить військова думка. Підготувитись на випадок десанту. Німець вживає десанту.”

— „Сотня стій. Спочинь. Командирам розвести чоти

Спочити, покурити. Командирам до мене. —" Наказ виконано.

— „Товариші командири. Вправи-наступ. По роям. Взятю ось ту височину. Навчити вояків володіти багнетом. Приступити до навчання. Ви-вільні.. —" Навчання розпочалось. Курсанти бігли, падали на землю, повзли, знову підривались, умовно стріляли, кричали „гура”.

Климась вільним кроком обходив рої. Приглядався, подавав вказівки.

— „Товариш капітан, рій навчається переповзанню.” — зголосив командир рою, до якого підійшов капітан Климась.

— „Продовжуйте далі —” відповів капітан.

На землі лежав якийсь курсант.

— „Зле. Не добре... Ну, як Ви лізете? Щербак? До землі треба притулитись. Врости в неї. —”

Щербак підривався, падав, змучений заливався потом. Намагався всіма силами виконати добре вправу. Але командир рою був незадоволений.

— „Щербак —” кричав він. — „Як Ви лізете? Як черепаха... Придавіть живіт до землі. Ноги підберіть... Одну під себе... Не т-а-к... А рушниця... Рушниця де — питаю? За пів кілометра забув... Тфу... їдоти а не народ. Наїв пузо на своїх галушках... Укрійонець... Я з тебе Щербак твого хахлацького сала трохи спушту... Випасся на колгоспних хлібах, у школі... Лізши індіком... —”

Ройовий відійшов набік, злісно сплюнув і вилаявся. Климась стояв і уважно прислухався до лайки ройового.

„Не знаю, що з ним вдіяти, тов. капітан... Ніяк не навчу простих речей. Тупой хахол. —”

— „Ви самі звідки? — запитав Климась ройового.

— Я-я-я? З Ярославської області. Сверхсрочник. —”

— „Це видно по Вас. Ви — кацап? —”

— „Я? Нікак нет. Русській? —”

— „Запам'ятайте... Ви-русскій, а Щербак — українець. Не хахол. Зрозуміли? Про це зголошу комісарові. —”

— „Так точно. Слухаю” —

— „Дати 10-ти хвилинну перерву. Щербака послати до мене.” —

Климась відійшов набік. Закурив папіросу. Підійшов Щербак. Капітан розпитав його хто він, звідки, де працював до мобілізації.

Щербак-українець, з П'ятихаток. До війни працював у середній школі викладачем. Має жінку, двоє дітей. Низенький, огрядний, 42 роки, хворий на задуху. Але при мобілізації на задуху не звернули уваги. Мобілізували і посилали на курси. Він усвідомляє, що старшиною ніколи не може бути. Щербак пайбільш за все любить свою рідну землю. Любить її річки, степи, гаї, хатки, садки. Мріяв стати згодом агрономом. Але... війна —

— „Так... думав Климась, йдучи до іншого рою. Щербак сказав, що він-українець. Я — теж українець. Але у Щербака слово „українець” якимось інакше звучить. Не розумію... Війна. Всі однакові. Але той, ярославець... Каже „хохладець”. Що це значить? Національне питання чи відгуки пережитків? Зрештою яка ріжниця? Війна не поділяє на нації. Вона нищить всіх.

Климась оглянувся. Ройовий, ярославець, щось гаряче оповідав політрукові сотні. Перед ними стояв Щербак.

Засурмило... Кінець навчанню. Обід. Обід...

Перша година. Час обіду і короткого відпочинку.

Рої сходились у чоти, чоти-у сотні. Вишиковувались. З лісу вимаршовували інші сотні. Лавами йшли змучені вояки. В поті, поросі, забруднені. Одні йшли з прижкнутими багнетами, інші — з джаганамі. Ось тянуть кулемети, несуть скриньки з амуніцією. Всі працюють до школи. Климась подав своїй сотні команду. Вона виструнчилась.

— „Кроком... р-уш! —” Сотня вибиваючи кроки, попрямувала до касарні.

— „Р-а-з, д-в-а! Р-а-з, д-в-а! —”

Сотня ще більше підтягнулась. Кожний мріяв про короткий відпочинок. Десь з'явився політрук сотні. Не звертаючи уваги на капітана Климася, крикнув до сотні:

— „Чому мовчите? Похорони чи що у вас? Сумуєте? Співати треба.” —

Сотня мовчки прямувала по дорозі.

— „Запівали на середину —” скомандував політрук. Запівали в ході стали переходити на середину лав. Повстало замішання. Політрук на власну руку зупинив сотню. Климась спостерігав, що з того буде. Настрій вояків він знав.

— К р о к о м р у ш! — подав команду політрук „Пісню з ноги!” —

Але ніхто не співав. Політрук від злості счервонів. Засопів.

Нарешті суворо запитав: — „Співаймо, чи -ні? —”

Вояки знали що це означає. Не заспівати — позбавлять обіду. Політрук гонитиме бігом, до втоми.

— „Треба співати... Запівали починайте. Заспівуйте, —” глухо прокотило по сотні.

— „Ей — да вспомнім братици, ми—кубанци...” розпочали запівали.

— „Атставіть... Що за пісня? Давай боевую...” —

Запівали запитливо глянули на політрука.

— „Запевай —... В бой за родіну, в бой за Сталіна...” — промовив політрук. Сотня мовчала. А відтак вовчими голосами, на всі мелодії:

— „В бой за родіну, в бой за Сталіна, боевая честь...” —

Сотня не співала, а вила, викувала, навіть висвистувала. Явно кпинила з політрука та пісні. Ще більше счервонів політрук.

— „Атставіть... Как пайоте? Как пайоте-спрашівает вас?”

Він весь підібрався, виструнчився, руку положив на кобуру пістолі...

— „С-о-т-н-я... слухай мою команду” — проспівав він когутом.

— „Обернись!” —

Сотня обернулась. Сотня чекаючи.

— „Б-і-г о м...!”

Сотня побігла. Знову „обернись” і знову „бігом”...

Климась не витримав. Він наблизився до політрука.

— „Сотня... слухай мою команду... Напряма на касарні. Кроком руш!

А потім до політрука. Не проговорив, а відрубав:

БІБЛІОГРАФІЯ

„Падіння велетня” — роман Ігоря Гузенка
(Igor Gouzenko. The Fall of a Titan. N.Y.C. 1954)

Твір Ігоря Гузенка „Падіння велетня” великий. Груба книга має 629 сторінок. Це не на користь для твору, який — скорочений — міг би бути значно кращий. На 629 сторінках автор розповідає про кар’єру Федора Новікова, професора, академіка, якому доручено забити найславнішого російського советського письменника Михайла Горіна (цей письменник — Максим Горький). Дія відбувається в Ростові, в середовищі інституту й тому цей твір пригадує твір В. Барки „Рай”, де дієві особи також з провінційного високошкільного середовища.

З твором Барки твір Гузенка має багато схожості й в іншому, зокрема в намаганні змалювати страхіття тотального терору НКВД та живу душу тероризованих. Якщо мова про душу, то Барка — переможець. У його з мистецького боку значно вартіснішому, творі — жива

— „Тов. політрук, прошу Вас у справі командування не вмішуватись. —”

— „А я прошу Вас, тов. капітан, не втручатись у справи політроботи. — викрикнув злісно політрук.

— „Про цей випадок я зголошу начальникові школи, також і інше...” —

— „Це Ваше право. Я зголошу про це комісарові школи. Також і про випадок з курсантом Щербаком —” проговорив політрук, відходячи від Климаса.

— „Це Ваше право. А про випадок з Щербаком, це Ваше пряме завдання, яке й стосується до політроботи. В советській армії розпалювати національну ворожнечу не місце. Ліпше Ви, тов. політрук, над цими справами трохи подумали. —”

— „Не указывать. Я представник партії.” —

Климась залишив політрука і швидкими кроками дігнав сотню.

Зупинив її, дав перепочити, а потім:

— „Заспіваймо, товариші курсанти. Але так, щоб і земля задрижала. —”

Сотня рушила і прямо з ноги заспівала: — „Ей да вспомнім братци, ми кубанци, как драліся ми з врагом. —” Співали весело і дружно.

Вже підходили до касарень.

— „А тепер... Давайте: „В бой за родину, в бой за Сталіна.” —

І знову, немов на вимах рукою диригента, сотня міцніше вдарила ногами об землю і заспівала: — „В бой за родину, в бой за Сталіна, боевая честь нам дорога. Коні ситне, б’ють копитами, встретім ми по-сталінські врага.” — Климась знав, що пісня не до душі. Але підходили до касарень. В сотні є партійці. Донесуть... Розбирайся. Зрештою про сьогоднішній випадок буде мати з комісаром і начальником школи неприємні розмови. Але... у руках мав козири. Ярославець, Щербак, „хахли”, та інші.

(далі буде)

людина свідомо відкидає советське панування, в якому задихується все живе. У Гузенка, поза окремими сценами, павутиння сильніше, в нього люди самі заплутуються й, прагнучи ласки кремлівських вождів, траплять усе людське. Здається, що джерело цієї розбіжності двох творів в національній атмосфері обох авторів, бо у Гузенка діють росіяни і національного моменту ніде не підкреслено, хоч дія відбувається на землях козачства.

Що ж до зовнішнього успіху, то, слабший з мистецького боку, твір Гузенка матиме його. Якщо б автор не змінив прізвище Горького на Горіна, то книга могла б бути одним з „бестселлерів”. Бо зрозуміло, що кожний волітиме прочитати твір про Горького, де, як дієві особи, виступають і Сталін, і Маленков і Берія (Верія), ніж Барчину книгу про безіменного студента чи професора університетського міста в Україні.

Безперечно, Гузенко кращий шифрувальник, ніж письменник. Але він, приніс з собою таємні шпигунські папери. Він сенсація, він має ім’я, себто може пробувати своїх сил у багатьох ділянках з великою надією на успіх.

Гузенко, як і Барка, досконало знає советський побут. Він, у відрізненні від Барки, знає багато фактів про сильних советського світу й тому його книга читається не тільки як сенсаційний, але як і джерельний матеріал.

Гузенка, як здібного юнака свого часу взяли до Москви вивчати військово-шпигунську ділянку — він бачив тоді багатьох із сильних большевицького світу й сторінки, де він описує вождів добрі.

З советських шкіл юнак виніс й советський стиль соціалістичного реалізму. Якщо б не зміст твору, то його тяжко б було відрізнити від першої з ряду численних повістей, що друкуються в грубих советських журналах і оспівують вилювання диверсантів чи подвиги героїв праці.

Герой повісти з дитинства вже зв’язаний був з Че-Ка, а потім з НКВД. Як історикові, що потрапив попасти в тон партійній лінії, йому доручують... знищити Горького, — письменника, який на старість вже не настільки співзвучний новій добі, щоб його ще толерувати серед живих. Але Горький — ідол населення, тож його вбивають таємно і влаштовують урочисті державні похорони, на яких почесну варту тримає сам Сталін. Перед тим Горького змушують написати у великоруському, царславному дусі поему „Іван Грозний” й приставляють до його родини лікаря, який отрує сина письменника.

Новіков охоплений не тільки нестримним бажанням кар’єри, — як кожний підсоветський громадянин, він охоплений страхом. Страх наказує йому порвати з своєю дружиною, ледве її батька арештовано, як ворога народу. Жінку заслають на тяжкі праці й зневаги в поблизу фабрики, проте впливовий советський можливо-владець навіть не пробує заступитися за доньку ворога народу. Сторінки, де описане панування страху — найкращі в книзі, кращі ніж описи хуліганства комсомольської знаті, ніж картини знущання над беззахистною дівчиною з України, якої родина вигинула під час голоду і яка врешті вішається.

УКРАЇНЦІ ПРОТЕСТУВАЛИ ПРОТИ МОСКОВСЬКОЇ ЛЕГЕНДИ

19. вересня Ньюйоркський Об'єднаний Комітет організації Метрополітальної Округи улаштував величаве протистаційне віче проти московського імперіалізму, який намагається увіковічнити на Україні Московську легенду про Переяславську угоду. В маніфестації взяло участь понад 2.000 осіб. Глибоку аналізу

Ось страх перед студентом-сином начальника місцевого НКВД, який нападає з ножем на свого колегу і якому директор інституту підносить окривавлений ніж, витирає своєю хустиною до носа і повертає „перочинний ніжик” з запевненням, що поранений студент буде покараний. Ось страх перед можливістю викликати на себе підозрення в нелояльності, який диктує студентам негайно виключати з своїх лав доньку ворога народу (ці сторінки дуже пригадують подібні нариси з студентського життя в романі Д. Гуменної „Діти Чумацького Шляху”). Опис почуття страху, незнамого людині Заходу зробив би для західного читача книгу нудною, якщо б не кримінальна нитка душегубства, яка змушує прочитувати й описові сторінки надто чужого, тож нецікавого для Америки дивного життя в ССРСР.

Читаючи „Падіння велетня”, доходимо до ствердження про вантаж великоросійського патріотизму, що його несуть на собі вибранці долі з-поміж советської молоді. Здається, що автор дійсно не знає про те, що голод в Україні — був лише місцеве явище, викликане в наслідок великоруської політики Кремлю. Не знає він, що найбільшу боротьбу проти Кремлю ведуть „нацмени” й що найбільше жертв понесли ці ж таки „нацмени”. Описуючи місто Донських козаків, автор, здається, не знає про їхню боротьбу. Безперечно, автор не зобов'язаний писати про те, чого хочуть народи — „нацмени”, але нам цікаво відмітити факт цілковитого невідбиття у великому творі ще однієї, хіба далеко не другої, проблеми ССРСР. Це тим більше хочеться підкреслити, що вже деякі з патріотів намагаються, виходячи хіба із прізвища на „енко”, причислити до своїх і автора твору.

На кінцевих сторінках твору — візія майбутніх змін, „перетворення російської землі, коли кайдани тиранії не сковуватимуть її більше. Чи спроможний хтонебудь уявити собі почування російського народу, коли нарешті він буде вільний!”. Автор уявляє одного з своїх героїв, як він крокуватиме в лавах соток і тисяч інших. Перед ними великий тріумф і радість розпиріає їхні груди. Кінець цей непереконливий, він ніяк не в'яжеться із усім змістом книги, яка-лише ствердження панування жорстоких і сильних.

Стократно переконливіше бадьоре закінчення великого роману Д. Гуменної, бо воно випливає з попередніх ноток про силу кровного зв'язку з землею і родом, чого не можуть мати персонажі Гузенка, перероджені несподівано. Так само непереконливо, як зрушився Федор Новіков, міг би переродитись Берія чи Сталін.

І. Людим

військово-політичного союзу між Україною й „Московією в Переяславі 300 років тому, дав. проф. О. Оглоблин, накресливши, як Москва з цього союзу створила трамплін для агресії на західній світ, поневоливши Україну. Кандидат на губернатора Ньюйоркського Стейту Аварел Гарріман говорив про підступне і зрадливе поневолення України Москвою та ствердив, що „мало інших народів боролось так довго і так завзято за волю, як український народ”. Глибоко-аналітичну промову англійською мовою виголосив голова УКК проф. Добрянський. Др. Дмитро Галичнин, відкриваючи свято, згадав про різні інтерпретації переяславського договору, підкресливши підступність Москви, якій ні в чому не можна довіряти. Привітальну телеграму надіслав посадник міста п. Роберт Вагнер. Присутні схвалили з великим піднесенням резолюцію, яку відчитав адвокат Р. Гуглевич.

С. С.

26. вересня українці Чикаго протестували проти фальсифікації Москвою переяславського договору. Промовляли на маніфестації конгресмен Майкел Фігель з Огайо та голова українського конгресового комітету проф. Л. Добрянський — англійською мовою. Проф. Митрон Дольницький виголосив змістовну, глибокопатріотичну промову українською мовою. Понад 1.000 осіб, присутніх на залі, одногосно схвалили протестаційні резолюції. В маніфестації взяли участь представники інших, поневолених Москвою народів, естонців, лотвиш, білоруси, хорвати, грузини, казахи й болгарини та інші. Маніфестацію підготував і ініціював СУМА під патронатом Ліги Американців Українського походження.

ПОСВЯЧЕННЯ ПРАПОРУ

Управа 1-ого Відділу ООЧСУ у Ньюарку енергійно підготовляється до першої зустрічі Організації Визвольного Фронту стейту Нью Джерзі та ньюйоркської метрополії, яка відбудеться в день посвячення прапора відділу 17-ого жовтня цр. в Ньюарку. Н. Дж. Урочистості розпочнуться в українських церквах, звідкіль вийде похід членства ООЧСУ та других братніх організацій Визвольного Фронту вулицями міста до Української централі, де відбудеться вручення прапорів та банкет. Ця мобілізація Визвольного Фронту цілого стейту поєднання також з вшануванням героїчної УПА, якій допомагати та нести моральну і матеріальну допомогу зобов'язана наша організація. Дбайливо підготовлена мистецька програма свята дає запоруку успіху запланованої імпрези.

В. Б.

Якщо Ви забули розчислитись за „Вісник”, який одержуєте щомісяця, то зробіть це негайно. Вкладіть в коверту \$4.00, напишіть адресу і вкиньте до поштової скриньки.

ЗАКЛИК

Виконуючи ухвали нарад представників Організацій Визвольного Фронту, які відбулися в Нью-Йорку, Клівеленді і Чикаго, Головна Управа ООЧСУ оцим зобов'язує всі відділи ООЧСУ і просить осередки СУМА подбати про зміцнення суспільно-політичного місячника „Вісник”.

Перше завдання — подвоїти число передплатників на 1955 рік на терені кожного відділу й осередку.

Друге завдання — зібрати й надіслати передплату на 1955 рік до кінця цього року.

Третє завдання — допомогти видавництвові стати міцно фінансово, щоб поліпшити редакційно місячник.

Головна Управа і редакція „Вісника” проголошує жовтень, листопад і грудень місяцями розбудови видавництва „Вісник”. Всі відділи мають докласти всіх зусиль, щоб:

- а) всі передплатники сплатили передплату на наступний 1955 рік;
- б) приєднати на терені кожного відділу ще стільки передплатників, як було досі — подвоїти число передплатників. До цього ми зобов'язали себе на конвенції;
- в) зібрати пожертви на пресовий фонд „Вісника”, орієнтовно по 50 центів на кожного члена і прихильника ООЧСівської громади і переслати зібране до кінця року на адресу „Вісника”.
- г) Розчислитись за всю надіслану в цьому році літературу та видання.

Головна Управа просить і радить організувати силами визвольного фронту одну забаву — вечірку, дохід з якої призначити на розбудову видавництва.

Проробім севісно, без крику і компанійщини все це і тоді з чистим сумлінням скажім собі: ми все зробили, щоб зміцнити нашу пресу. Допоможім собі самі, то й Бог нам допоможе. Управа просить всі надходження, про які йшла мова, негайно пересилати на адресу „Вісника”.

Кожний передплатник, що внесе передплату на 1955 рік в жовтні і листопаді, одержує в подяку від видавництва безкоштовно книжку Е. Маланюка „Нариси з історії нашої культури”. Передплатники, що внесуть передплату на 1955 рік в грудні, одержують безкоштовно календар на 1955 рік (розміром 64 сторінки).

Голова
Головної Управи ООЧСУ
І. Вовчук

О Г О Л О Ш Е Н Н Я

30. жовтня ц. р. розпочинаються виклади в недільному Українському Народньому Університеті. В перші два місяці будуть прочитані такі лекції: проф. О. Оглоблин „Гетьман І. Мазепа і Москва” (дві лекції); проф. В. Січинський „Культура доби Мазепи”; Інженер Е. Маланюк „До джерел большевизму”; Інженер Нестерчук „Франція, як вона є” і одна лекція з поточної політики. Лекції відбуватимуться по суботах від 7-ої години вечора. Управа УНУ просить всіх слухачів зареєструватись та регулярно відвідувати виклади. На виклади запрошується все українське громадянство.

Управа УНУ

Найбільш цікавою книжкою про II світову війну, є, безперечно

ЩО Д Е Н Н И К
національного героя

СЕЛЕПКА ЛАВОЧКИ

що її випустило друком В-во „Мітла”
в Буенос-Айресі.

КНИЖКА „ЩОДЕННИК СЕЛЕПКА ЛАВОЧКИ”, це своєрідна історія I Дивізії УНА, в якій зустрінете багато прізвищ ваших друзів, або, може, й згадку про себе самого.

Книжка має 160 сторін друку, видана на гарному папері і багато ілюстрована.

ЦІНА КНИЖКИ ВСЬОГО 1.- ДОЛЯР

„Щоденник Селепка Лавочки” можна набути у всіх українських книгарнях в ЗДА і Канаді, або безпосередньо у представника В-ва на ЗДА В. Качмар 693 Со. 20тг Ст., Неварк, Н. Дж.

Вийшла з друку і розіслана до кольпортажу брошура проф. В. Січинського, Крим історичний нарис. Днями виходить поема М. Щербака „Шлях у вічність”.

У жовтні вийде з друку книжка Е. Маланюка „Нарис з історії нашої культури”.

В листопаді вийде з друку брошура проф. В. Гришка „Панславизм в советській історіографії і політиці”.

На складі видавництва „Вісник” є такі книжки: Е. Ляхович „Перевірка наших позицій”, Проф. О. Оглоблин „Хмельниччина і українська державність”, „Українсько-московська угода 1654 року”. П. Мірчук „З мого духа печаттю”. Д. Донцов „Правда прадідів великих”. Присно надсилати замовлення на адресу „Вісника”.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ „ВІСНИКА”

Передплата на рік \$4.00

Передплата на півроку 2.25

Ціна окремого примірника .... .50

Всі передплати, зокрема з Канади, треба надсилати грошовим переказом (моней ордер), або в звичайних листах, на адресу адміністрації журналу.

Банкові чеки й грошові перекази треба виводити на адресу:

“V I S N Y K”

P. O. BOX 304, Cooper Sta., New York 3, N. Y.
O. D. F. F. U.

Про всякі зміни адреси прохаємо негайно повідомляти адміністрацію, рівночасно подаючи і свою дотеперішню адресу.

Адміністрація.

“ВІСНИК” — ОРГАН ООЧСУ

Редагує Колегія
Головний редактор
І. Вовчук

ТІЛЬКИ НЕ СПІВІСНУВАТИ

У час, коли так обволікаються облудною пропагандою про співіснування, б. вояки УПА на бенкеті, з нагоди 5 річного З'їзду, 2 жовтня поставили тезу: не співіснувати, а подолати сатанію московського більшовизму, помогти народам поневоленім комунізмом здобути свободу.

Сенсацією на бенкеті була тепла, сердечна телеграма президента Південної Кореї Сінгмана Рі до вояків УПА. Присутні на бенкеті з великим захопленням прийняли писемний привіт ген. Мек Артура.

Головний промовець на бенкеті ген-майор Кристенбері, передаючи привіт від перешкодженого ген. Ван Фліта, сказав, що вояки УПА боролись і боряться за ті самі ідеали, що й волелюбні сини ЗДА. „Ми знаємо тепер, що УПА репрезентує дух України: Хай же Господь благословить Вас у союзі України з Америкою” — такими словами закінчив свою глибоку, прекрасну промову генерал, тиснувши міцно руку старшині УПА п. Крукові. Численні привіти від високих достойників ЗДА, які відчитав адв. Романшин, доповнювали слова генерала.

Проф. І. Вовчук, вітаючи гостей, підкреслив, що дух творчої напруги, з яким кращі сини Америки будували цю країну, відчуваючи радість буття в напрузі, єднає нашу духовність боротьби з духовністю кращих синів Америки. Проф. Л. Добрянський і доктор Д. Галичін говорили про неможливість співіснування, ствердивши, що УПА — гордість нації і народів, які прагнуть і боряться за правду свою і свободу. Присутніх вітав представник національного Китаю п. Геррі Е. Мао, екзекутивний директор Католицької Акції та представник УККА адв. Ярема. Високий рівень 5 З'їзду б. вояків УПА та бенкет, улаштований з його нагоди, підтвердили, що вояки УПА не складуть зброї і мають „порох в порохівницях”.

З'їзд схвалив резолюції і обрав нову Управу. Голова — Лев Футала, заступники: М. Макаренко і Є. Ярема. секретар — В. Дума, Члени Управи: М. Шашкевич і Я. Кіцюк.

Присутній

Збірка на „Зелені Свята” перепроваджена
22-м відділом ООЧСУ. в Бофало.

Збірщик Олекса Кулик — член ООЧСУ

СУМ. ім. Лесі Українки \$30

По \$15

Кулик Олекса

По \$10

Першак Петро, Шараван Василь.

По \$5

Конотопський, Роман, Бендіна Петро, Іващинин Василь, Чмола Тарас, Була Омелян, Тушинський Михайло, Білецький Павло, Сердюк Василь, Гайдар Анатолій, Костів Григорій, Парашак Федір, Романишин Євген, Кордупель Іван, Потоцький Петро, Тимчій Іван, Була Омелян, Антонів Дмитро, Мороз Богдан, Лисак Михайло, Луковський Євген.

По \$3

Жаборинський Олекса, Петрівський Володимир, Крупа Дмитро, Баран Юрій, Шевчук Іван.

По \$2

Осташук Микита, Щерба Іван, Палцан Михайло, Сметанюк Василь, Ковалик Петро, Зелінський Онуфрій, Кочуд Йосиф, Бутрин Петро, Баранюк Петро, Н. Н., Бурий Мирон, Процик Петро, Лехновський Іван, Мандзій Славко, Кульчицький Іван, Паньків Федір, Осадців Володимир, Бойко Василь, Морозевич Марян, Грега Іван, Баран Марія, Конотопський Юліян, Мазяк П., Михайлюк Василь, Литвин Ярослав, Слотюк Ольга, Дончак М., Вілий Іван, Кокотайло Степан, Горганюк Степан, Гнатюк Микола, Макарчук Дмитро, Макарчук Дмитро, Михаськів Тадей, Кобель, Панасевич К., Хутко Михайло, Матвійчук Михайло, Михайло Михайлів, Гладіш Степан, Бурачок М., Н. Осип, Карась Омелян, Огородник Еміль.

По \$1

Нижник Іван, Федик Лев, Смолінський Василь, Керничний Осип, Федір Володимир, Бутрин Іван, Душенко Степан, Шиманський Сельвестер, Хорух Микола, Фолизнюк Василь, Степанюк Дмитро, Тарнавський Тадей, Мельник Василь, Маручиканч Омелян, Михайлюк Василь Бурак Микола, Баранецький Дмитро, Андруховський Антін, Мороз Андрій, Пітолай Дмитро, Ковтало Степан, Гринчак Лев, Кусній Василь, Швець Андрій, Чип Осип, Моткович Федір, Др. Лоза Михайло, Гроцька Беті, Несторук Мирон, Колур Максим, Бельнега Михайло, Троян, О. Чейківський, Шавінський Василь, Смух Михайло, Триняк Володимир, Березюк, Тирів Петро, Райца Василь, Сарахман Г. Кладочний, Козаревич Микола, Френц Олекса, Леваднюк Петро, Пристайко Василь, Волошин Катерина, Бронецький Михайло, Гілецький М., Глухий Володимир, Горбачук Іван, Бельмега Міхал, Дашкевич Іван, Савуляк, Вільчинський, Юрків.

КАРТЕРЕТ

Зложили по \$ 5.00

М. Шманько, М. Кухта, М. Гидзік, О. Рик, І. Середоха, І. Петришин, І. Глущик, В. Рубас, В. Матлага, Д. Сенюк, А. Кіндзерський, Т. Трунко, В. Смеречинський.

По \$ 4.00

М. Гидзік, І. Цар.

По \$ 3.00

І. Ткачук, Е. Ільницький, О. Глушник.

По \$ 2,00

П. Брикайло, І. Клебан, С. Матлага, І. Глушник, С. Склеп, М. Подубинеский, Т. Головчук, В. Хомут, С. Конів М. Смуток, М. Хімяк, І. Кусній, А. Шевчик, С. Пестрак, М. Микола, П. Аначинин, І. Кіндзерський, О. Лещак, Р. Теребецька, С. Боднар, Д. Цимбаліста.

По \$1,00

О. Цар, М. Савчак, В. Бамбурак, В. Клебан, М. Сенишинин, Я. Турко, І. Гінда, С. Лазар, С. Горинь, Д. Кравіх, М. Когінко, В. Гнатовський, Г. Гарей, І. Жуковський, Я. Зубенко, І. Кілик, М. Тод, О. Гудз, В. Каськів, Т. Маслюх, М. Вовчук, Р. Мандій.

Балтіmore

Зложили по \$ 1.00

Войтович Богдан, Лишак Василь, Луда Олекса, Вацлавів Михайло, Бугай Матвій, Стельмах Демян, Івашко Степан,

Царик Теодор, Сливка Іван, Верний Василь, Стельмах Остап, Більчак Роман, Гой Омелян, Швабінський Теодор, Кобрин Роман, Турик Никола, Мельник Богдан, Баран Никола, Бабяк Клим, Венгер Маріян, Шандровський Никола, Дмитренків Василь, Серединський Михайло, Блажків Володимир, Ільницький Володимир, Грицьківський Іван. По \$ 2.00 Радь Іван, Стельмах Володимир, Снігура Євген, Гимський Михайло, Чорний Андрій, Луканчук

Антін, Боднарук Ярослав, Курилас Стефан, Н.Н. відтинок згублений 1.00

На весіллі п. Володимира Вербовського, Яке відбулося дня 23. травня 1954 р. в залах Укр, Народ, Дому в Нью Йорку, на заклик п. Є. Лапчака зібрано пожертви на визвольний Фонд, в сумі доларів 26.85. Всім жертводавцям в імені В.Ф. Адміністрація „Вісник” складає щиру подяку.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ФОНД

**ВСТУПИВ У П'ЯТИЙ РІК
СВОГО ІСНУВАННЯ!**

●
**Українці! Українки!
СКЛАДАЙТЕ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДАТОК
ЗА 1954 РІК!**

●
**UKRAINIAN CONGRESS COMMITTEE OF AMERICA
P. O. Box 721, Church St. Sta., New York 7, N. Y.**